Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

1921 оной декабриин 21-hээ гарана | № 210 (14230) | 1973 оной сентябриин 6, четверг | Сэн 2 мүнгэн

РЕСПУБЛИКАМНАЙ ТАРЯАГАА ХУРЯАЖА ЭХИЛБЭ

НЭГЭШЬЕ ХООЛОС, НЭГЭШЬЕ ОРООҺО ГАЗАРТА ҮЛӨӨХЭГҮЙ

БҮТЭЭСЭТЭЙГЭЭР АЖАЛЛАНА

...жэлэй таряа хуряал- механизаторнуудаймнай ...зүрхые нэгэ талаhаа ...лна. Юуб гэхэдэ, манай ...hаа наашадаа үзэгдөө- ...байн ургаса эдеэшэжэ ...

...бэшье нүгөө талаhаа ...лэй ургаса хуряалга та- ...hанаа сэдьхэлые ба- ...бооно. Ходо хура оо- ...жо, хадалга, хуряалга- ...тэй байдал ушаруул- ...дөөл энэ тарлае гээлтэ ...гүйгөөр хуряажа абаха ...амархан хэрэг бэшэ бай- ... тэдэнэр ойлгоно ха

...тиимэhээ комбайнер- ... таряагаа хадажа ... түрүүшын үдэрhөө ... hайнаар, эршэмтэй ... хүдэлнэ.

...шын үдэрhөө совхозой ... отделенидэ ЖВН-6 ... жаткатай 8 комбайн шэниисын ургаса хадажа баал болгоно. Үсөөхэн хоног соо 450 гектар тарян амяарлан хадагдаа. Ажаллажа эхилhэнhээ хойшо дүршэлтэй комбайнернууд Николай Ковандин, Василий Десятов гэгшэд hаадгүйгөөр хүдэлнэ, даабаряа үлүүлэн дүүргэнэ. Тус отделениие эрхилэгшэ нүхэр Москвитин, отделениин агроном Поломошнов гэгшэд комбайнернуудай hаадгүйгөөр хүдэлхын тула, тэдэнэртээ хээрэнь халуун эдеэ абаашажа үгэхэ, агрегадуудта байра дээрэнь техническэ харууhа хэхэ, тоhо, түлишэ, уhаар хангаха гэхэ мэтэ асуудал hайнаар шиидхэнэ.

Байгша ондо бүхы таряанайнгаа 70 гаран процентые амяарлан хадахабди гэхэ гү, али бүхыдөө 3 мянган гектар таряан унагаагдаха байна. Даб дээрэ эдеэшэжэ эхилhэн тарянай бага, ехэнхидээ ногоон байhан дээрэhээнь комбайн олоор табиха аргагүй байна.

Хаража үзэхэдэ, тарянай ургаса яhала hайн. Гектар бүриhөө дунда зэргээр 9—10 центнер, зарим газарhаань гектарай 13—14 центнер таряан абтаха аабза гэжэ hананабди. Тиигэбэл хэрбээ нёдоондо бүхыдөө 20 мянган центнер ороohон суглуулагдаhан haань, мүнөө жэлдэ адагынь дүшөөд мянган центнер таряан хуряагдаха аргатай.

Манай механизаторнууд Мухар-Шэбэрэй аймагай «Искра» колхозойхидой үүсхэлые дэмжэн, бүхы таряагаа хүдэлмэриин 20 үдэр соо хуряажа, гээлтэ хоролтогүйгөөр абахын түлөө тэмсэхэ юм.

А. АРЖАНОВИЧ,
Зэдын аймагай Ториин совхозой директор.

Хориин аймагай ажахынууд мүнөө жэлдэ 25.966 гектарай ороohо таряа хуряаха юм. 18 мянган гектар таряан амяарлан хуряагдахаар хараалагдана. Тиихэдэ хоёр мянга гаран гектарай таряан комбайнаар сэхэ хадагдаха болоно.

Аймагай ажахынуудта таряа хуряалгын түсэб табигдаад, механизаторнуудай суглаан боложо үнгэрнэ. Анаагай совхозой механизаторнууд Мухар-Шэбэрэй аймагай «Искра» колхозой таряашадай уряа бэшэгтэй танилсаад байхадаа, таряа хуряалгаяа богонихон болзор соо, эрхим шанартайгаар хуряаха, ороohо таряагаа гутаахагүйн түлөө хамаг хүсэеэ элсүүлхэ гэжэ шиидэнхэй. Анаагайхид hолоомоёо хуряажа hүри болгохо, намарай паар хахалха, үрэhэ хүрэнгэ хааха уялга мүн лэ абанхай. Тиигээд эдэнэр аймагайнгаа ажахынуудай бүхы механизаторнуудта хандаhан байгаа.

Хори тосхондо аймагай ажа-

ЭМХИТЭЙГЭЭР

хынуудай механизаторнуудай суглаан боложо, тэндэ хуряалгые богони болзор соо, эрхим шанартайгаар үнгэргэхэ тухай асуудал зүбшэн хэлсэгдээ hэн. Механизаторнууд ороohото ургамалнуудаа 20 хоног соо хуряажа дүүргэхэ, үрэhэ хүрэнгөө ноябриин 7 болотор сэбэрлэжэ, тарилгын шанарта хүргэхэ, октябрь болотор намарай паар хахалалга, шэнэ газар ашаглаха түсэбөө сүм дүүргэхэ гэhэн шиидхэбэри баталан абаа hэн.

Мүнөө аймаг дотор хамта лээрээ 135 комбайн таряа хуряалгада хабаадаха ёhотой. Сентябриин нэгэнhээ аймагай совхозууд таряа хуряалгаяа амяарлан хуряажа оробо. Дэдэ-Тайлсын, «Георгиевский», Үдын совхозууд муу бэшэ бэлэдхэлтэйгээр таряа хуряалгадаа оробо.

Таряа хуряалгада онсо анхарая хандуулагдаха, механизаторнуудай дунда түрүүшын үдэрhөө захалаад социалис мүрысөөн эмхидхэгдэжэ, дүнгүүдынь табан хоног бүри гаргагдаха, түрүүшүүлдэ дамжуулгын Улаан тугханууд, үнэтэ бэлэгүүд барюулагдаха юм.

Д. ДОРЖИЕВ,
хүдөө ажахын ба бэлэдхэлэй хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай Хориин райкомой түрүүлэгшэ.

ТҮРҮҮШЫН МҮР

РЕПОРТАЖ

...Хэрээтын зүүн гү... оройгоорнь хушаhан ... далай долгилон ... Тээ саанаhаа гур... комбайн тарянай дүч... шууран тамаржа, ху... түрүүшын мүр гар... Дүталхэдөө үнинэй ме... ...ор Д. И. Климовой ...хид болобо. Хада... ...рынь харахадамнай, ...тэй комбайнернууд ...й хадалгын шанар ...нэгэшье хоолос гээг... ...й, баалшье шугам ...сэхээр ябталагдана.

...Эдэмнай манай «Ро... колхозой нэгэдэхи ...нин комбайнернууд ...Энэ полидо мүнөөдэр ...Урда тээнь хоёр хоног ...д байгаа, — гээд ...й агроном Ф. С. Во... ...өрэнэ. — Гурбан зуу ...гектар таряа хадан... ...Ехэ тэмсэлэй түрүүшын ...лга боложо байна гээ...

...эхи таряан hайн. Дун... ...гээр гектарай 15-hаа ...бэшэ центнер абта... ...тухайлагдана. Зүгөөр ...урahaа боложо, жэгдэ ...ээ болонхой. Таряан ...ан хуряагдана.

... дээрээ колхоздо ...комбайн 2000 гаран ... таряа унагаагаад ... Муу бэшэ дүн. Энэ ...ээ ябаа бол, таряан ...ихон болзорой турша... хуряагдаха ёhотой. ...комбайнернууд урматай... хүдэлнэ.

— Мухар-Шэбэрэйхидэй ...ые зүбшөө hэмди. Бо... ...той хэрэг. Тэдээнhээ ...агүйл байхабди. Манай ...ой комбайн бүхэн ...й 30-аад гектар таряа ..., шанар hайн, — гээд ... даагша Д. Климов ... хөөрэбэ.

...Энэ звено хүршэ Д. И. ...Климовай звенотой мүры...

...Колхозой правлениин ба... ...ан түсэбэй ёhoop, ком... ...рнууд звено болгогдон ...гданхай. Нэгэ звенодо ...бан комбайн. Комбайн ...рэн 700 гектар таряа уна..., 300 гектар баал суг... ...уулан сохихо даабаритай. ...а колхоздо 37 комбайн ... юм. Колхозой авто... ...мастерской полидо гараhан техникын хойноhоо харууhа хэжэ, эбдэрhэнииинь заhабарилжа ябаха уялгатай.

Звено бүхэндэ ажаллаха газарынь даалгагданхай. Хамтын эдеэ хоол саг соо гоо бэлдэгдэнэ. Ингээд халуун хаhын болоходо комбайнернууд поли дээрээ эдеэлхэ.

Агрегат, звено бүхэн хоорондоо мүрысэнэ. Мүрысөөнэй дүн 10 хоногто гаргагдажа байха. Түрүүшүүлдэ улаан тугхан барюулагдаха. Хэрбээ комбайнер 600 гектар хадаад байбал, 200 түхэриг, 500 гектарай түлөө — 150 түхэриг, 400 гектарай түлөө — 100 түхэриг гэхэ шэлэн шан абаха байна.

Политинформатор звено бүхэндэ даалгагданхай. Партийна, комсомолой организацинуудай түлөөлэгшэд звено бүхэниие эрьежэ байха юм.

— Хуряалгын түрүүшын үдэрнүүдhээ ямар тобшолол хэхэ байнат? — гэhэн асуудал нүхэр Д. Климовто табибабди.

— Хуряалгада бэлэдхэл комбайнер бүхэнэй харюусалгаяа мэдэрhэнhээ болодог. Ганса олзын хойноhоо бэшэ, харин колхозой ашые хаража, hэшхэлээ гаргажа хүдэлөө hаа, комбайнер техникээ hайнаар бэлдэhэн, холо, ойрынхёо урид харалhан байха. Видэнэр заhабари дээрэ жэжэ божо юумые обёорhон гээшэбди. Мүнөөдөө бараг лэ ябанабди.

Комбайнернуудай хөөрэhэнэй ёhoop, запчастьнууд дуталдаха хэбэртэй. Хэрбээ комбайнай али нэгэн частиин эбдэрбэл, шэные ябууд табиха найдабаригүйгөөр хүдэлхэ гээшэ урагшагүй ха юм даа. Комбайнернууд өөhэдөө тэрэниие хэхэ гү, али эндэ тэндэhээ бэдэрхэ баатай болохо шэнги. Энэ талаар «Сельхозтехникын» отделениин хүдэлмэрилэгшэд эртээнhээ арга боломжоёо бэдэрхэ уялгатай.

Үшөө нэгэ ушар тухай эндэ дурдалтай. Хуряалга энэ колхоздо эхилээ гээшэ. Тиимэhээ полевой стануудые hайнаар түхеэрхэ хэрэгтэй байгаа. Жэшээнь, элдэб янзын уряа лозунгнууд гоёолтын тулада хэрэглэгдэдэг бэшэ, харин ойлгууламжын, эмхидхэлэй хүдэлмэриин хурса зэбсэг ха юм. Эндэхи Үбэр-Хэрээтыншье, Тамирайшье полевой стануудта тиимэ юумэн үгы.

Эдэ үдэрнүүдтэ хэрэгтэй юумэн хуу бэлэн болгогдохо, уряа лозунгнууд, плакадууд хадагдаха гэжэ колхозой түрүүлэгшэ И. Р. Агафонов хэлэнэ. Теэд үдэр үнгэржэл байна.

Тиихэдэ тоог дээрэ ороohо сэбэрлэхэ, хатааха түхеэрэмжэнүүдые дары бэлдэжэ дүүргэхэ, автомашинануудыешье ороohо шэрэхээр түхеэрхэ саг ерээ. Колхозой хүтэлбэрилэгшэд эдэ бүгэдые хараадаа абанхай, зүгөөр шамдабал, муу бэшэ hэн ха.

Эндэхи комбайнернууд эрмэлзэл ехэтэй, хуряалгаяа hайнаар эхилжэ байна. hайнаар ургуулhан тарянинь мүнөө халюуран байхадаа, тэдэниие бүришье ехээр урмашуулна хэбэртэй. Ехэ таряанай түлөө ехэ тэмсэл эхилжэ байна. Энэ тэмсэл соогуур ажалай баатарнууд шалгаржа, түрэл нютагаа суурхуулхань дамжаггүй.

Манай корреспондент Ц. Цыренжаповай буулгаhан зурагуудые эндэ харанат. Хяагтын «Родина» колхозой комбайнернууд Д. Н. Климов, И. А. Иванов, В. А. Степанов, Н. Е. Таракановский хуряалтын түрүүшын мүр гаргаад байна. Шарайгааринь таахада, эдэнэр баяртай, урматай.

М. НИМАЕВ,
манай тусхай корр.

ТАРЯА ХУРЯАЛГА ХЭР ЗЭРГ Э ЯБАНАБ?

Түсэбтэ табан жэлэй шиидхэхы жэлдэ республикымнай колхоз, совхозууд 581.837 гектарай ороohото ургамалнуудые хуряаха юм. Сентябриин 3-най байдалаар ажахынуудта 28.591 гектар таряан сабшагданхай гэхэ гү, али энэнь бүхы таряанай 5 процент болоно. Таряа хуряалгаяа Бэшүүрэй, Хяагтын аймагуудай механизаторнууд эмхи гуримтайгаар ябуулхые оролдоно. Бэшүүрэй колхоз, совхозууд 4078 гектар таряа сабшаhан, 1117 гектар талмайн баал суглуулжа, 10.963 центнер ороohотой болонхой. Байгша ондо Мухар-Шэбэрэй механизаторнууд 70229 гектарай ороohото ургамалнуудые хуряаха байбал, мүнөө 1437 гектар шэнниисэ сабшаба. Улаан-Үдын аймагай таряашадай ажал, хэрэгынь мүн лэ урагшатай hайн гэжэ тэмдэглэхэ шухала. Прибайкалиин аймагай комбайнернууд гектар бүриhөө 11,4 центнер, Түнхэнэй, Бэшүүрэй аймагуудай механизаторнууд 10,4 — 10,1 центнер ороohо даб дээрээ хуряана.

Таряа хадалгатай зэргэ силостэ таригдаhан ургамалнууд хуряагдана. Байгша ондо республикын ажахынуудта 52.482 гектарта кукуруза таригдажа, 29568 гектарынь хуряагдаба. Силосэй шухала ургамалые Хурамхаанай, Кабанскын ажахынууд сүм хуряажа дүүргэв. Түнхэнэй, Хэжэнгын, Прибайкалиин ажахынууд кукурузынгаа 70 гаран процентые хуряанхай. Республикын ажахынуудта кукурузаhаа гадна 40.453 гектарта силосэй бусад ургамал таригданхай байбал, тэрэнэйнь 33533 гектарынь хуряагдаба. Зэдын, Хэжэнгын, Мухар-Шэбэрэй, Прибайкалиин, Сэлэнгын ажахынууд силостэ таригдаhан ургамалнуудаа абажа дүүргэнхэй. Баргажанай, Түнхэнэй колхоз, совхозууд энэ хүдэлмэриеэ 90 гаран процент хээд байна. Энэ талаар Хяагтын, Загарайн, Хурамхаанай ажахынууд гээгдэлтэй гэжэ тэмдэглэхээр.

Хартаабха, овощ хуряалга түлэг эхаланхай. Республикын аймагуудта 8669 гектарта хартаабха hуулгагдаhан байбал, hаянай байдалаар 104 гектар талмайн хартаабха малтагдаба. Улаан-Үдын, Кабанскын ажахынууд байгша ондо 2615 — 1125 гектарта хартаабха тариhан байна. Хартаабха хуряаха хүдэлмэриеэ Кабанскын, Прибайкалиин, Улаан-Үдын, Бэшүүрэй ажахынууд захалба. Кабанскын ажахынууд 6195 центнер хартаабха малтажа абаба.

Зарим түрүү ажахынууд намарай паар хахалалгаяа таряа хуряалгатай жэгдэ ябуулдаг заншалтай. Республикын аймагууд 221.630 гектарта намарай паар элдүүрилхэ түсэбтэй байhан hаа, энэнээ 10296 гектарта хүргэнхэй. Кабанскын ажахынууд республика дотор хахалагдаhан намарай паарай гурбанай нэгые элдүүрилбэ. Түнхэнэй, Прибайкалиин, Захааминай, Улаан-Үдын механизаторнууд мянга гаран гектар хахалаа. Гэхэтэй хамта, Хэжэнгын, Хяагтын, Баргажанай ажахынууд энэ ажалаа үшөө захалаагүй.

Байгша ондо 50 мянган гектарта шэнэ газар хахалха түсэбтэй байбал, энэнээ 37280 гектарта хүргөө. Яруунын, Хэжэнгын механизаторнууд 6026—4922 гектарта шэнэ газар элдүүрилээ.

Таряа хуряалгада хүдэлгэгдэжэ байhан техникэ бүхэниие бүтээсэ ехэтэйгээр хэрэглэжэ, хараалhан ажалаа hайн шанартайгаар дүүргэхын тула республикын механизатонууд бүхы хүсэ шадалаа, шадабаряа гарган ажаллахань лабтай.

АЗИИН БА АФРИКЫН ОРОНУУДАЙ УРАН ЗОХЁОЛШОДОЙ V КОНФЕРЕНЦИДЭ ХАБААДАГШАДТА

АЛМА-АТА хото

Совет Казахстанай ниислэлдэ, V конференцидээ суглараhан Азиин ба Африкын оронуудай уран зохёолшодые халуунаар амаршалнаб.

Азиин ба Африкын оронуудай уран зохёолшодой арбан табан жэл үлүүтэй соо оршон байгаа ассоциациин үрэ нүлөөтэй ажал ябуулгань арадуудай үтэеэ ойлголсолгын улам үргэдэлгэдэ, эб найрамдалай, эрхэ сүлөөгэй, национальна бэеэ дааhан байдалай, социальна дэбжэлтын арюун нангин хэрэгүүдэй түлөө тэмсэлдэ туhа хүргэнэ. Нийтын аша туhада литературын шиидхэхэ дээдэ зэргын зорилгодо, амгалан байдалай, хүн зондо энэрхыгээр хандалгын, хүгжэлтэ дэбжэлтын гол ёhонуудта үнэн байлгадань этигэл энэ хүдэлөөндэ хабаадагшадые нэгэдхэнэ.

Нийтын ондо ондоо байгуулалтатай гүрэнүүдэй амгалан ёhoop зэргэ оршолгын гол ёhонуудые үндэhэ болгон, уласхоорондын харилсаае шэнэдхэн эмхидхэхэ зорилготой тааруу хубилалтануудай дэлхэйн политическэ оршон байдалда бэелүүлэгдэжэ байhан мүнөө сагта харилсаа холбоотоо бэхижүүлхэ, соёл болбосоролой баялигуудые үрэ түгэсөөр халан абалсалга хадаа эб найрамдалай түлөө, национальна сүлөөрэлгын ба социальна таарамжатай байдалай түлөө тэмсэгшэ бүхы хүсэнүүдэй нэгэдэлые улам бэхижүүлхэ хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаадаха шэнэ арга боломжонуудые Азиин ба Африкын оронуудай уран бэлигтэ интеллигенциин үмэнэ нээнэ. Арадуудай шухалын шухала зорилгонуудта харюусахаар, шахардуу байдал hулаaруулхаар ябуулгын бүхы дэлхэй дээрэ дэлгэрэлгэдэ туhа хүргэхэ гээшэ уран үгэтэнэй үмэнэ табигдаhан үндэр дээдэ, арюун hайхан зорилго болоно.

Империализмда, колониализмда, расын талаар газаашалан дарладаг ябадалда эсэргүү, Азиин ба Африкын арадуудай сүлөөтэ байдалай түлөө тэмсэлые совет хүнүүд хододоо hайшаан дэмжэдэг. Вьетнамдахи дайн патриотическа хүсэнүүдэй илалтаар дүүрэв; өөhэдыгөө байдалые гадаадын ямаршье хамааралгагүйгөөр эмхидхэн байгуулха эрхын түлөө Индохитадай бүхы арадуудай үнэн зүб тэмсэлэйнь амжалта туйлаха байhанда батаар этигэнэбди. Дүтын Зүүн зүгтэ таарахаар эб найрамдал тогтоохын түлөө Израилиин эзэрхэг түримхэйшүүлдэ эсэргүүсэн тэмсэгшэ, эзэмдэгдэhэн араб нютагуудhаа түримхэйшүүлэй сэрэгүүдые гаргуулхын түлөө, Палестинын араб арадай хуулита хүсэл эрмэлзэлые хангуулхын түлөө тэмсэгшэ араб арадуудые дэмжэнэбди. Колониальна, расис ёho гуримуудые усадхахын түлөө тэмсэгшэ Африкын арадуудай тэмсэлые хододоо дэмжэдэгбди.

Национально-сүлөөрэлгын тэмсэлые үнэн зүбөөр, эли тодоор зураглан харуулдаг, национальна hаяын гүрэнүүдэй шэнэ ажабайдал зохёон байгуулха хэрэгтэнь эдэбхитэйгээр хабаададаг, Африкын ба Азиин түрүү сурталбодолтой уран зохёолшодой бүтээлнүүд ба нийтын ажал ябуулгые совет хүнүүд ехээр hонирхон угтана. Эдэ оронуудай уран зохёолшод арадуудай эрхим ёhо заншалнуудые хүгжөөн, хүнэй ухаан бодолдо, социальна дэбжэлтые, сүлөөтэ хүгжэлтэ ба национальна талаараа урган мандалгые үндэhэ болгодог, үнэхөөрөө хани хүршэ харилсаае, соёл болбосоролоо харилсан баяжуулгые үндэhэ болгодог, арадуудай зохёон байгуулхы барагдашагүй ехэ арга боломжодо этигэлээр нэбтэрhэн уран зохёолнуудые бүтээнэ.

Хани барисаанай, үгээр ойлголсолгын, эдэбхи үүсхэлэй, аша үрэ түгэс харилсаанай хараа бодол Азиин ба Африкын оронуудай уран зохёолшодой конференцинүүдтэ хододоо туhа дүхэм болодог байгаа. Иимэ хараа бодол Алма-Атын конференци дээрэшье илан мандаглэ. Энэ конференци эб найрамдал аршалан хамгаалха, соёл гэгээрэлэй туйлалтануудые мүнөө сагай хүнүүдтэ, ерээдүйн үетэндэ зорюулан гамнаха ба хүгжөөхэ зорилготой соёлой ажал ябуулагшадай аха дүүгэй хани нэгэдэл батадхаха хэрэгэй шухала шата болохо Афро-Азиин оронуудай уран зохёолшодой хүдэлөөнэй түүхэдэ орог лэ!

Амгалан байдалай, демократиин, национальна талаараа бэеэ даалгын ба социальна хүгжэлтэ дэбжэлтын аша туhада амжалтатайгаар ажаллахыень, бүри олон зохёолнуудые бүтээхыень Азиин ба Африкын оронуудай уран зохёолшодой V конференцидэ хабаадагшадта үнэн зүрхэнhөө хүсэнэб.

Л. БРЕЖНЕВ.

АМГАЛАН БАЙДАЛАЙ МАНДАЛГЫН АША ТУҺАДА

Азиин ба Африкын оронуудай түрүү үзэл бодолтой литераторнууд Казахстанай ниислэлдэ, табадахи конференцидэ сугларба. Энэ ехэ хуралдаанда Европын ба Америкын хэдэ хэдэн гүрэнүүдэй уран зохёолшод мүн лэ ерээ. Уран үгэ болон литературада дурлахаhаа гадна, мүн арадуудай хуби заяан тушаа гүн ехэ анхарал оролдолгоор нэгэдэhэн хүнүүд Алма-Атада сугларба.

Сентябриин 4. Ленинэй нэрэмжэтэ ордоной ехэ зал hайндэрэйхеэр шэмэглэгдэнхэй. Хэдэн арбаад гүрэнэй тугууд далбан, Азиин ба Африкын оронуудай уран зохёолшодой конференци уран хурса үгэтэнэй уласхоорондын ехэ трибуна болоод байhые hануулан гэршэлнэ.

Тус конференциие тэрэнэй түрүүлэгшэ — СССР-эй Уран зохёолшодой холбооной правлениин нэгэдэхи секретарь **Г. М. Марков** нээгээ. СССР-эй нацинууд ба арад үндэhэтэдэй 75 хэлэн дээрэ литература зохёон гаргажа байдаг совет уран зохёолшодой үмэнэhөө конференцидэ хабаадагшадые халуунаар амаршалаад, түрүү үзэл бодолто уран зохёолшодой бүри нягтаар эмхидэн жагсалгада энэ конференциин туhа хүргэхэ байhандань этигэhэнээ элирхэйлэн мэдүүлбэ.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, Казахстанай компартиин ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь **Д. А. Кунаев** амаршалгын үгэ хэлээ.

Уулзалгада хабаадагшадай ехэ амжалта туйлахыень хүсөөд, Азиин ба Африкын оронуудай уран зохёолшодой V конференцидэ хабаадагшадта Л. И. Брежневэй эльгээhэн амаршалгын бэшэгые сугларагшадай нэрьемэ альга ташалган доро уншаба.

Азиин ба Африкын оронуудай уран зохёолшодой ассоциациин генеральна секретарь **Юсеф Эс-Сибаи** элидхэл хээ.

Эб найрамдалай, демократиин, социальна дэбжэлтын түлөө тэмсэлэй, империализмда, сионизмда, шэнэ түхэлэй колониализмда, расова доромжолгодо эсэргүү тэмсэлэй талаар Азиин ба Африкын оронуудай уран зохёолшодой шиидхэхэ зорилгонууд тухай асуудалые конференциин зүблэхэ зүйлэй нэгэдэхи пункт болгон абаха гэжэ дурадхаба.

(ТАСС).

Алма-Ата.

ХҮДӨӨ АЖАХЫН ПРОДУКТНУУДЫЕ ЕХЭЭР АБАДАГ БОЛОХО ТУХАЙ

ЗҮБЛӨӨН-СЕМИНАР

Улаан-Үдын Соведүүдэй байшангай ехэ зал соо «Эрдэм техникын хүгжэлтэ ба Зүүн Сибирьтэ хүдөө ажахын продуктнуудые ехээр абадаг болохо тухай» асуудалаар зүблөөн-семинар үсэгэлдэр хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлэв. Зүблөөн-семинарта хабаадагшад үглөөнэй заседани дээрэ хэдэн элидхэлнүүдые шагнаа.

ВАСХНИЛ-ай гэшүүн-корреспондент **П. Л. Гончаров** «Ургамалнуудай сорт hайжаруулха ба үрэhэнэй ажахы хүгжөөхэ шэнэ арганууд» гэhэн элидхэл хээ. Элидхэлшэ Сибириин районуудта, тэрэшэлэн Зүүн Сибирьтэ шэнэ сортнуудай үрэhэ гаргаха талаар хэгдэдэг ехэ хүдэлмэри тухай хэлээ. Зүүн Сибирьтэ, жэшээлхэдэ, элдэб ургамалнуудай хэдэн арбаад шэнэ сортнууд бии болгогдонхой. Тэрэшэлэн Тулунска гүрэнэй селекционно станци шэнэ 37 сорт бии болгоо. Тус станциин эрдэмтэдэй гаргаhан «Скала» гэжэ шэниисын сорт 15 областъ, хизаар, автономито республикада таригдана. Энэ сорт жэл бүри 2 миллион гектар талмайда таригдадаг. Буряад ороной эрдэмтэдэй гаргаhан «Онохойская-4» гэhэн шэниисын сортые элидхэлшэ үндэрөөр сэгнээ. ВАСХНИЛ-ай Сибириин отделениин эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэ **Н. Л. Ковач** «Хүдөө ажахын хүдэлмэриие научна ёhoop эмхидхэхэ ба хүтэлбэрилхэ тухай», хүдөө ажахын эрдэмэй кандидат **А. М. Тимин** «Зүүн Сибирьтэ ороohо таряа ургуулха түрүү онол арга» тухай элидхэл хэбэ. Буряадай АССР-эй зоотехниин ба ветеринариин эрдэмэй талаар туйлагдаhан амжалтанууд тухай хүдөө ажахын эрдэмэй доктор, Буряадай хүдөө ажахын институдай профессор **И. М. Хамаганов** зүблөөндэ хабаадагшадта хөөрэжэ үгөө. Тиихэдэ ВАСХНИЛ-ай гэшүүн-корреспондент **Н. М. Бурлаков** «Зүүн Сибирьтэ мяхалиг мал үсхэлгэ», экономическа эрдэмэй кандидат **В. М. Шуньков** «Зүүн Сибириин хүдөө ажахые хүгжөөхэ, тусхай мэргэжэлтэй болгохо саашанхи арга боломжонууд ба промышленна үйлэдбэриин гуримда оруулха тухай» гэhэн элидхэлнүүдые хэбэ.

Үдэшын заседани дээрэ хүдөө ажахын эрдэмые таряан дэлгэрүүлхэ талаар хүдэлмэринигөө дүй дүршэлөөр зүблөөндэ хабаадагшад хубаалдабад. «Знание» бүлгэмэй организацинуудhаа — **В. Л. Алексеев** (Яхадай АССР), **Н. В. Варнаков**, **А. В. Смолин** (Буряадай АССР), **В. Д. Назын-оол** (Тувын АССР), **В. В. Голубев** (Амарай областъ), **В. И. Зуев** (Эрхүүгэй областъ), **К. К. Сотников** (Красноярска хизаар) гэгшэд ажал хүдэлмэринигөө дүршэл тухай хөөрөө.

Мүнөөдэр семинар-зүблөөндэ хабаадагшад Буряадай хүдөө ажахын туршалтын станциин хүдэлмэритэй танилсаха.

Хонидые үрэжүүлгэ—харюусалгатай хүдэлмэри

ОРОЛДОЛГО, ШАДАБАРИИН АША

Тарянай ургаса хурялга, ниитын адууhа малда үбhэ тэжээл бэлэдхэлгын айхабтар халуун хүдэлмэриин хажуугаар хонидые искусственна аргаар үрэжүүлхэ баhал нилээд харюусалтатай хаhа манай ажахынуудта түлэг ябажа байна.

Энэ хүдэлмэриие хонин ажалдахи «тарилга» гэжэ зон дэмы хэлсэдэггүй. Хэнэйшье мэдэhээр хонишон бүхэнэй хонидоо тобир тарган байлгаад, пунктаяа эртэнhээ дарагар hайнаар бэлдээд, искусственна үрэжүүлтэеэ хаhа сагтань эрхим шанартайгаар хээд байгаа hаань, колхоз, совхозуудта хурьгад олоор абтаха, тэрэнэй ашаар мяхан, нооhон ехээр үйлэдбэрилэгдэхэ байна. Энээниие ойлгохогүй хонишон мүнөө хаанашье байхагүй.

Тиимэhээ манай «Коммунизм» колхозой правлени, мэргэжэлтэд, хонишодшье hүүлэй жэлнүүдтэ үрэжүүлгын хүдэлмэридэ анхарал ехээр хандуулдаг болоо. Хэдэхэн жэлэй саада тээ колхозой зарим отарануудта бүри август hарын гаратар хурьгадынь эхэhээ hалгаагдаагүй ябадагшье ушар үзэгдэдэг бэлэй. Искусственна үрэжүүлгын пунктнууд тулюур муу байратай, техник-үрэжүүлэгшэдынь шадабари багатай байдаг hааб даа. Энээнhээ уламжалан, зарим хонишод бэлэдхэлгүй байhан дээрэhээ искусственна үрэжүүлгэ хэхын орондо, хонид соогоо хуса табижархёод hуудаг hэн.

Эгээл эдэ бүгэдэhөө боложо, хонидой олоороо hубайрдаг, эсэстээ хурьгадай үсөөн абтадаг байhаниинь гайхалгүй hааб даа.

Мүнөө тиимэ юумэн байхагүй. Хонин ажалые зүбөөр эрхилхэ научна үндэhэ гуримаар зохёогдоhон технологиие наринаар баримталан, хурьгадые эхэhээнь hалгааха, хонидые hайнаар бэлшээжэ таргалуулха, искусственна аргаар үрэжүүлхэ, хурьга абаха гэхэ мэтэ гол хүдэлмэриие хуу нарин болзор соо хэдэг болообди.

Тиимэhээ хурьгад хаhа сагтаа эхэhээ hалгаагдаагүй, искусственна үрэжүүлгын пунктнууд бэлдэгдээгүй байба гэжэ шуугиан гарахаяа болёо.

Байгша ондо манай ажахыда 7,9 мянган эхэ хонид үрэжүүлэгдэхэ гэхэ гү, али түсэбhөө 200 гаран хонид олоор ороондо оруулагдаха юм. Тэдэнэй 5 мянга шахууень искусственна аргаар үрэжүүлэгдэхэ. Августын 15-hаа хойшо бүхыдөө 10 пунктда хонид искусственна аргаар үрэжүүлэгдэжэ эхилбэ. Мүнөө энэ хүдэлмэри түлэг дундаа. Үнгэрhэн арбаад хоног соо 3 мянга үлүүтэй эхэ хонид искусственна аргаар үрэжүүлэгдээд байна. Эгэтын адагта эмхидхэгдэhэн искусственна үрэжүүлгын станциин филиалhаа хусын үрэ абажа, отарануудта тараанабди.

Колхозой түрүү хонишон Цыден-Дамба Абидуевич Дагбаев хонидойнгоо үрэжүүлгые эрхим hайнаар бэлдээд, хаhа саг соонь эхилээ. Илангаяа хонидоо зунай үедэ тобир тарган болгохын тула ехэ оролдолго гаргаа. Тэрэнэйнь ашаар мүнөө хонидынь олоороо ототой боложо, үрэжүүлгэшье урагшатай ябана. Энэ жэлдэ нүхэр Дагбаев хаража байhан бүхы 588 эхэ хонидhоо 678 хурьга түлжүүлжэ, зуун эхэ хонин бүриhөө 115 хурьга томо бөлгоод, аймагайнгаа хонишодой дунда чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртөө.

Мүн бэрхэ хонишон Цыден-Дамба Доржиев байгша ондо зуун эхэ хонин бүриhөө 105 хурьга түлжүүлээ. Тэрэшэлэн үнинэй хонишод Иван Климов, Дулма Цыбенова гэгшэд баhал эрхим hайн үрэ дүн туйланхай. Эдэнэр нэн түрүүн өөhэдынгөө оролдолго, шадабариин ашаар лэ иимэ үрэ дүн туйлана.

Байгша ондо колхоздо зуун эхэ хонин бүриhөө дунда зэргээр 78 хурьгад абтажа, хамта 419 центнер нооhон хайшалагдаад, түсэбнай үлүүлэн дүүргэгдээ.

Ондоогоор хэлэбэл, хонишодой үнэн зүрхэнэй оролдолгын ашаар, мүн искусственна үрэжүүлгые хаhа сагтань hайн шанартайгаар хэдэг болоhоной ашаар эхэ хонидой hубайрхань эрид, үсөөрөө, хурьгадшье хараа байса олон абтадаг болоо, хонидой үүлтэршье hайжаржа, нооhон горитой хайшалагдадаг болоо бшуу.

Н. РИНЧИНОВ.
Яруунын аймагай «Коммунизм» колхозой зоотехник-селекционер.

Улаан-Үдын аймагай «Маяк» колхозой үнинэй хонишод Трофим Пискунов Филипп Григорьев хоёрто 670 эхэ хонин даалгагданхай юм. Дүй дүршэлтэй эдэ хонишод үнгэрhэн үбэлжэлгэеэ эмхитэй hайнаар дабажа, 100 эхэ хонин бүриhөө 111 хурьга түлжүүлhэн, хонин бүриhөө 3 килограмм 990 грамм нооhо хайшалhан байна.
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: хонишон Т. К. ПИСКУНОВ.
З. ВЕСНИНАГАЙ фото.

Хонишодой анхаралда

ҮРЭЖҮҮЛГЭДЭ ШЭНЭ АРГА ХЭРЭГЛЭГДЭНЭ

Загарайн аймагай XXI партсъездын нэрэмжэтэ колхозой главна зоотехник В. С. АНТИПОВ хөөрэнэ.

Хонин ажалаа ашаг үрэ ехэтэй болгохо талаар hүүлэй жэлнүүдтэ колхоздоо ехэ хүдэлмэри хэжэ байнабди. Тиигэжэ хонидойнгоо тоо толгойе арбаад мянга тойрон байлгаха гэжэ шиидээ hэмди. Мүнөө тэрэ хэмдээ хүрэнхэйбди.

Хонишодой, зооветеринарна мэргэжэлтэдэй гол зорилго мүнөө юуб гэхэдэ, хонидой үүлтэр hайжаруулжа, тус бүриhөөнь ехэ нооhо абаха, зуун эхэ хонин бүриhөө олон хурьга түлжүүлжэ, гүрэндөө тарган hайн хонидые олоор худалдаха хэрэгтэй. Тиимэhээ hүүлэй жэлнүүдтэ отарануудые зүбөөр бүридхэхэ, тэдэндэ зохихо үүлтэрэй, hайн шанартай хусануудые олоҗо абаха гэжэ оролдообди.

Тэрэнэй ашаар жэл бүхэндэ бонитировкэ хэгдэжэ, отаранууд нарин hайнаар бүридхэгдэнэ. Эмэ түлгэнүүдые отарануудта хубаажа үгэхэеэ болёод, тэдэнhээ тусхай отарануудые эмхидхэдэг болообди. Тиигэжэ наhаа хүсэhэн, хүгшэрhэн хонидые бүхэли отараарнь гүрэндэ тушаанабди.

hүүлэй гурбан жэлэй туршада эхэ хонидоо хүргэгдөөгүй, хусаhаа hаяхан абтаhан үрөөр искусственна аргаар үрэжүүлдэг болообди. Эндэ алтайн меринос үүлтэрэй хусанууд хэрэглэгдэнэ. Үрэ абадаг хусанууднай 120—130 килограмм татадаг, 15 килограмм хүрэтэр нооhо үгэдэг байха юм.

Гурбан жэлэй урда алтайн меринос үүлтэрэй 600-гаад эмэ түлгэнүүдые худалдан абажа, тусхай отара эмхидхэhэн байгаабди. Тэрэ отарада манай эрхим хонишон Шугаин Цыренович Цыбандоржиев ажаллана. Энэ отарынгаа хонидые ашаг шэмэ ехэтэй алтайн үүлтэрэй хусануудай сэбэр үрөөр үрэжүүлнэбди. Тиигэжэ эдэ жэлнүүдтэ хоёр мянгаад иимэ сэбэр үүлтэрэй хонидтой болоогдоо гээшэ.

Иимэ сэбэр алтайн меринос хонидые колхоздоо олошоруулжа, хойшодоо бүхы hүрэгөө hэлгэхэ хүсэлтэйбди. Энэ жэл түрүүшынхеэ колхоздоо үдхэhэн алтайн меринос үүлтэрэй 200 түлгэ хуса худалдаха болоод байнабди. Тиимэ хусануудынай 60 килограммhаа доошо бэшэ шэгнүүртэй байха юм.

Алтайн меринос үүлтэрэй хусануудай үрөөр бусад отарануудай хонидшье үрэжүүлэгдэнэ. Иигэжэ хонидые хүргэгдөөгүй үрөөр искусственна аргаар үрэжүүлхын тула томодхогдоhон хоёр пункт түхеэрэгдэнхэй. Сангон гэжэ газарта түхеэрэгдэhэн пунктда гурбан отарын, Тарбагатайда баригдаhан пунктда дүрбэн отарын хонид үрэжүүлэгдэнэ.

Томодхогдоhон пункт юугээрээ hайн бэ гэхэдэ, эндэ эгээн hайн хусын үрэ хүсэдөөр хэрэглэхэ арга олгоно. Хоёрдохёор, мэргэжэл ехэтэй техник-үрэжүүлэгшые табиха болонобди. Хэрбээ урдынхидаа адли отара бүхэндэ пункт түхеэрбэл, 7 техник - үрэжүүлэгшэ хэрэгтэй болохо байгаа. Гаргашань ехэ байха hэн.

Мүнөө томодхогдоhон хоёр пунктда техник-үрэжүүлэгшэдээр дүршэл шадабари ехэтэй хүнүүд табигданхай. Жэшээнь, техник-үрэжүүлэгшэ Гомбожап Нарсотуевич Ишеев хоёр жэлдэ хүдэлжэ байбашье, яhала дүй дүршэлтэй болонхой.

Искусственна үрэжүүлгын томодхогдоhон пункт зохидоор түхеэрэгдэнхэй. Эндэ дулаан гэр табигданхай. Тэндэнь пеэшэн бии. 7—8 хони нэгэн доро үрэжүүлхэ станок байха.

Августын хорёодоор хонидоо үрэжүүлжэ захалаабди. Отара бүхэндэ бэдэрдэг хусанууд табигдана. Тэндэ ототой гэжэ олдоhон хонид томодхогдоhон пунктда асарагдажа, үрэжүүлэгдээд, үдэшэ болотор сабшагдаhан ногоо эдижэ, уhалжа байдаг. Тиигээд тэрэниие хоёрдохёо үрэжүүлhэн хойноо отарадань бусаана. Үрэжүүлэгдэhэн хонид тусхай шэрээр тэмдэглэгдэнэ.

Хонидые хүргэгдөөгүй үрөөр үрэжүүлхэдэ булюу hайн гэжэ эдэ жэлнүүдтэ ойлгожо абагдаа. Энэ арга хэрэглэжэ захалhаар хонишоднай зуун эхэ хонин бүриhөө зуу гаран хурьга абадаг, түлжүүлдэг болоhон байна. Жэшээнь, түрүү хонишон Ш. Ц. Цыбандоржиев 1972 ондо зуун хонин бүриhөө 112, энэ жэлдэ—106 хурьга томо болгоhон байна. Эхэ хонидой дүрбэн отаратай 3-дахи отделени бүхы дээрээ энэ жэлдэ зуун эхэ хонин бүриhөө 101 хурьга томо болгожо тушаагаа.

Үрэжүүлэгдэхэ эмэ түлгэнүүдые наринаар шалгаад, 34 килограммтай болоогүй түлгэнүүдые үрэжүүлдэггүйбди.

Үүлтэр hайжаруулха хүдэлмэриин аша үрэнь харагдажа захалаа. Нёдондо колхозой хонин бүриhөө 3 килограмм 182 грамм нооhон хайшалагдаhан байгаа. Хонидоймнай 90 процентнь 64-дэхи шанарай нарин нооhотой болонхой. Алтайн меринос үүлтэрэй хонидые харууhалдаг Ш. Цыбандоржиевай отарын хонин бүриhөө нёдондо 5,7 килограмм нооhон абтаhан байбал, энэ жэлдэ 5,4 килограмм абтаа.

Искусственна үрэжүүлгэеэ гол түлэб 40 хоног соо дүүргэдэгбди. Удаань 10—15 хоногой туршада hайн шанартай хусануудые hула табижа, хээли абаагүй зарим хонид ороондо оруулагдана.

Саашадаа үүлтэр hайжаруулха хүдэлмэреэ улам hайнаар ябуулжа, хонин ажалhаа оролдог олзо доходоо улам арьбадхаха байнабди.

ШАЛГАЛТА ЮУ ХАРУУЛААБ?

ҺАЙН БЭЛЭДХЭЛТЭЙГЭЭР УГТАХАНЬ

Зулгы дулаахан зунай саг үнгэржэ, алтан намарнай айлшалан ерэбэл даа. Гэбэшье, мүнөө үбhэ хуряаха, силос, сенаж дараха хүдэлмэри республика доторнай түлэг дундаа ябажа байна. Июль hара соо хура бороотой байжа, тариан оройтод гэжэ эдеэшэхэнь хаш. Республикымнай хүдөө ажалшад таряа талхаяа богони болзор соо хуряахын тула ехэ бэлэдхэл хэнэ. Трактор, машинануудаа, комбайнуудаа hайса заhабарилаад, таряа хуряалгадаа нэгэ жэгдэ оролхоор зэhэнхэйнүүд.

Таряа хуряалгын энэ халуун хаhые орооhо тушаан абадаг пунктнуудай коллективүүд хэр hайн бэлэдхэлтэйгээр угтажа байна хаб? Оньhон техникэеэ, орооhо хадагалха складуудаа hайнаар заhабарилжа шадаа ха гү? Бэлэдхэлгын эдэ хүдэлмэри хэжэ үрдеэгүй hаа, үлэhэн эдэ үдэрнүүдтэ бүхы дутагдалнуудаа усадхаха ёhотой болоно бшуу.

Орооhо тушаан абадаг пунктнуудай мүнөөдэрэй байдалые шалгаха, дутуу дунда юумэнүүдыень элирүүлжэ, түргэн болзор соо усадхаха хэрэгтэнь туhалалсаха гэhэн зорилготойгоор тусгаар бүлэгүүд эмхидхэгдэжэ, хүдөө нютагуудаар гараба.

Бидэнэй бүлэгтэ Зэдын орооhо тушаан абадаг пунктын ажал хүдэлмэриие шалгаха даабари үгтэбэ. Захааминай, Зэдын аймагуудай ажахынууд тус пунктда орооhо тушаадаг байха юм. Тарянай hайн гараhан жэлнүүдтэ 29—30 мянган тонно орооhон энэ пунктда ородог.

Үнгэрhэн жэл Захааминай, Зэдын аймагуудай ажахынууд 10 мянган тонно орооhо тушаагаа юм. Эндэ ороhон орооhые саг болзор соонь сэбэрлээд, хатаагаад хадагалаа hэмди, — гэжэ тус пунктын директор Виктор Николаевич Скляр бидэндэ мэдүүлбэ.

Тэрээнтэй суг орооhо тушаан абадаг пунктын талмай дээгүүр ябагдаба.

— Манай слесарьнууд, механигууд эндэ бии байгаа оньhон түхеэрэлгэнүүдые сүм заhабарилжа дүүргээд байна. Һаяшаг туршалга хэжэ үзөө hэмди,—гэжэ пунктын директор В. Н. Скляр бидэндэ хэлээд, дүрбэдэхи склад тээшэ сэхэ алхалба.

Орооhо хадагалха складай досоо, газаа ханануудынь сагаадагданхай, оёорынь асфальтаар жэгдэлэн хушагданхай. Агаар үлеэлгэжэ байха оньhон түхеэрэлгэнүүд тодхогдонхой. Складай досоо үлүү дутуу юумэн харагданагүй. Үшөө хоёр склад нимээр түгэс бэлэн болгогдоно. Орооhо сортоорнь илган хадагалха 12 склад бии.

Тус пунктын хүдэлмэришэд зунай эхинhээ 6 мянган дүрбэлжэн метр талмай газар асфальтаар хушажа, жэгдэлhэн байна. Орооhо складууд соо оруулха, автомашинануудта, вагонуудта ашаалха 48 оньhон түхеэрэлгэ сүм заhабарилагдаад, бэлэн болонхойнууд. Нэгэ час соо 20 тонно орооhо хатааха шадалтай ЗСПЖ-8 түхэлэй хоёр түхеэрэлгэ шэнэхэн шэрээр яларан харагдана.

—Бидэнэр хамаг түхеэрэлгэнүүдээ hайса заhабарилаад, шэрдээд орхидогбди. Оньhон техникэ жэбэ жонходо эдигдэжэ, хэрэглэлhээ гарахагүй байна бшуу,— —гэжэ тус пунктын механик В. С. Волосатов бидэндэ ойлгуулна.

Техникэ заhабаридаг мастерской соо оробобди. Хэдэн слесарьнууд түхеэрэлгэнүүдтэ хэрэгтэй детальнуудые бэлдэжэ байба. Таряа хуряалгын үедэ техникын эбдэрээ hаань, бэлэн детальнуудые хэрэглэжэ, түргэн саг соо заhабарилха арга боломжотой болоно бшуу.

Механик Владимир Степанович Волосатов өөрөө урдань слесареэр хүдэлhэн юм. Техникэ hайн мэдэхэ болоhон. Заочноор Улаан-Үдын электротехникум дүүргэhэн. Дүршэл шадабаритай, hайн мэргэжэлтэй дээрэhээ, Владимир Волосатов хүдэлмэрээ зүбөөр эмхидхэнэ. Тиимэhээл тэрэнэй даадаг бригадын слесарьнууд бүхы техникээ саг болзор соонь, hайн шанартайгаар заhабарилаад байна.

Поли дээрэhээ асарагдаhан орооhоной шанарыень шалгаха лаборатори хэрэгтэй приборнуудаар сүм хангагданхай. Лабораториие даагша Нина Федоровна Скляр Улаан-Үдын технологическа институт дүүргэhэн. Лаборантка Валентина Елизаровна Власова арбан табадахи жэлээ орооhо тушаан абадаг пунктда хүдэлнэ. Дүршэл шадабаритай болоhон энэ мэргэжэлтэн орооhоной шанарые зүбөөр тодорхойлжо шададаг. Мүнөө жэлэйнгээ хаhа сагые hайн бэлэдхэлтэйгээр угтажа байна.

Тарянай хуряагдажа эхилхэдэ тус пунктын хүдэлмэришэд гурбан халаан соо хүдэлхэ юм. Мүнөө орооhо сэбэрлэхэ, хатааха, машинануудhаа буулгаха ажал хэхэ зургаан бригада эмхидхэгдээд байна. Хүдэлмэришэн бүхэн ямар ажал хэхэ зорилгоёо hайн мэдэнэ. Бригадануудай дунда мүрысөөн эмхидхэгдэнхэй. Недели бүри мүрысөөнэй дүн согсологдожо, эрхимлэгшэдэй нэрэ соло Хүндэлэлэй самбарта гаргагдаха, мүнгэн шангаар, үнэтэ бэлэгүүдээр урмашуулагдаха юм.

Орооhо тушаан абадаг Зэдын пунктын коллектив аймаг соогоо түрүү коллективүүдэй нэгэниинь мүн болоно. Юhэдэхи табан жэлэй гурбадахи шиидхэхы жэлэй түрүүшын хахад жэл соо ашаанай эрьесые 6,8 процентээр дээшэлүүлээ. Тиигэжэ хараалагдаhан түсэбhөө гадуур үйлэдбэридөө 30 мянган түхэригэй олзо оруулhан байна. Ажалайнь энэ туйлалтануудые КПСС-эй Зэдын райком үндэрөөр сэгнэжэ, дамжуулгын Улаан туг барюулhан юм.

Тус пунктын директор, залуу инженер Виктор Николаевич Скляр хүдэлмэреэ hайнаар эмхидхэжэ шадана гээд онсо тэмдэглэмээр. Оньhон техникээ сүм заhабарилжа, орооhо хадагалха складуудаа сэбэрлээд, сагаадаад, шалыень жэгдэлэн асфальтаар хушаад байна.

Зэдын, Захааминай таряашадай ургуулhан орооhо hаадгүйгөөр абажа, саг болзор соонь сэбэрлээд, хатаагаад хадагалха дүүрэн арга боломжотой.

—Бидэнэр манай пунктда ороhон орооhо 20 үдэр соо сэбэрлээд, хадагалхаар уялга абаа hэмди. Үгэдөө хүрэхэ бэзэбди,—гэжэ В. Н. Скляр бидэндэ хэлэнэ. Энэ пунктын мүнөөдэрэй байдалые наринаар шалгаад, хүдэлмэришэдтэйнь хөөрэлдөөдхихэдэ, эдэнэр үгэдөө хүрэхөөр гээд этигэмээр hэн.

К. ХАЛБАЕВ,
республикын ургамал хамгаалха станциин главна агроном.
В. СОБЫЛИН,
республикын орооhо абадаг управлениин таhагые даагша.
К. ЖАМЬЯНОВ,
манай тус. корр.

КОММУНИС СУРТАЛДА УРБАЛГА

Социалис, коммунис обществонуудые бүрин байгуулхын түлөө арга шадалаараа тэмсэхэ гээшэ бүхы коммунистнуудай уг зорилго болоно гэжэ Мао Цзе-дун «Хитадай революци ба Хитадай Коммунис парти» гэhэн зохёол соогоо бэшэhэн юм.

Энэ зохёол КПК-гай гэшүүдэй hуралсалда хэрэглэгдэдэг. эдэ үгэнүүд Мао Цзэ-дунай хараа бодолые, этигэмжые харуулна гэжэ тоологдодог бэлэй. Харин «Хилын саанада нүхэд», «хилын саанаhаа ерэhэн айлшад» гэдэгүүдтэ, мүн өөрыень тойроhон топ дүтын бүлэглэлдэ зорюулан хэлэhэн үгэнүүдые юрын коммунистнуудай, ажалшадай толгой эрьюулхэ зорилгоор хэлэhэн ба бэшэhэн юумэнтэйнь жэшэжэ үзэбэл, газар тэнгэри хоёртол тад ондоо байдаг.

Хитадай сүлөөлэгдэhэн районуудай түб — Яньань хотодо харин бүлэт корреспондентнүүдэй, гол түлэб американецуудай бүри 1944 оной хабар ерэhые h а н у у л а л т а й. КПК-гай хүтэлбэрилэгшэдэй, түбхын түрүүндэ Мао Цзе-дунай хараа бодолые, Хитад ороной социалис ба коммунис ерээдүйн түлөө хэр зэргэ шүтэнги тэмсэлшэд байhыень элирүүлхын тула тэдэнэр Яньаньда ерэhэн байгаа.

Американ ба Англиин эгээн хархис шэглэлтэй газетэнүүдэй түлөөлэгшэ Гаррисон Форман тэдэ корреспондентнүүдэй дунда бии hэн. Энэ хүн лэ Мао Цзе-дунтай уулзаха, хөөрэлдэхэ аргатай бололhон байгаа. Мао тиихэдээ өөрынгөө «гол хараа бодолые» ямаршье далда нюусагүйгөөр американецта хөөрэжэ үгөө. 1945 ондо Нью-Йоркдо хэблэгдэhэн, «Улаан Хитадhаа репортаж» гэжэ ном соогоо Форман энэ хөөрэлдөөн тухайдаа бэшэhэн юм.

«Совет Россидахи коммунизмда хамаатай социальна ба политическэ харилсаа халан абахые эрмэлзэнэгүйбди гээд эхилээ, — гэжэ Мао Цзе-дун мэдүүлбэ. — Тэрээнhээ гадна, танай граждан дайнай үедэ богоолнуудые сүлөөлхын түлөө Линкольнын хэhэн тэмсэлые дабтанабди гэжэ өөhэдыгөө тоолонобди». (Феодализмын дарлалта доро зобоhон хитад таряашадые Мао «богоолшуултай» адлидхаа).

Буржуазна историографида «таряашадай революционер» гэжэ нэгэнтэ бэшэ нэрлэгдэhэн Мао Цзе-дун «таряашан бүхэндэ өөрын газар байха ёhотой» гэжэ XX зуун жэлэй эхеэр Хитадай революционно демократ Сунь Ят-сенэй гаргаhан уряа дан хэтэрмэ гэжэ тоолоhон хэбэр үзүүлээд, «Совет Россинхидал адли үлүү саагуур орохо, помещигүүдэй газарые буляажа, арад зондо хубааха... hанаашалга манда байхагүй. Манайхи экономическа талаараа Совэдүүдэйхиhээ ондоо юм» гэжэ Формандо найдуулхаар забдана.

Пролетариадай диктатурые мэдэрхэhээ арсалга марксизмhаа арсаhан ябадал болоно гэжэ В. И. Ленинэй нэгэнтэ бэшэ тусхайлан тэмдэглэдэг байhаниинь мэдээжэ. «Гүрэн ба революци» гэжэ ном соогоо иигэжэ бэшээ hэн: «Ангинуудай тэмсэлые мэдэрэлгээ **пролетариадай диктатура** мэдэрхэ хүрэтэрөө **дэлгэрүүлдэг** хүн лэ ёhото марксист гээшэ. Хэды олон жэжэ (мүн томошье) буржуанарhаа ёhото марксистын эгээн ехэ илгаань эндэл харагдана. Марксизмые үнэхөөрөө ойлгоhон, мэдэрhыень иимэхэн ушар байдалда шалгаха хэрэгтэй». (Доогуураа зураглаhаниинь: редакциин тэмдэглэл). Октябриин революцида бэлдэхэ үедэ (1916 он) бэшэгдэhэн, «Марксизмые хазагайруулhан зураглал ба «империалис экономизм тухай» гэhэн зохёол соогоо В. И. Ленин иигэжэ бэшэhэн байдаг: «Пролетариадай диктатура тухай асуудал нимэл шухала удхатай гэбэл, тэрээнhээ арсаhан гү, али тэрэниие хооhон үгөөр мэдэрhэн хүн социал-демократическа партиин гэшүүн байжа шадахагүй».

Харин Мао Цзе-дун дүрсагдаhан хөөрэлдөөнэйнтөө үедэ пролетариадай диктатураhаа ямаршье маргалтагүй арсахаар бэлэн байhан юм: «Политическэ талаар тэрээнhээ (Совет Россиhаа — А. В.) мүн лэ илгаатайбди, яахадааб гэхэдэ, пролетариадай диктатура тогтоохо эрилтэ табинагүйбди, тэрэниие түсэблэнэшьегүйбди. Үүсхэл гаргалгада hаад ушаруулдаг коллективизмые хамгаалнагүйбди, үнэндөө энгэй үрдилдөө ба үмсын предприятинуудые дэмжэнэбди».

Коммунистнуудай хэрэг ба уг зорилгонууд тухай американецай ойлгомжодо яашье таарахагүй Мао Цзе-дунай эдэ үгэнүүд Форманиие ехэтэ гайхуулаад, тэрэ иигэжэ асууба: «Коммунизм байгуулхаа hанаашалдаггүй аад, юундэ өөhэдыгөө коммунистнууд гэжэ нэрлэнэбта?» Коммунис парти гэhэн нэрые КПК-гай мүнөөнэй хүтэлбэрилэгшэд урданhаа уг залгамжалан абаhан байха гэжэ Мао харюусаба. «Бидэнэр Совет Россида ойлгодогтол адли коммунистнууд бэшэ болонхойбди», — гэжэ Мао Цзе-дун корреспондентдэ мэдүүлhэн байна.

Теэд Мао юундэ партиингаа нэрые «шэнэ демократическа» гү, али «демократическа» гэhэн үгөөр hэлгэнэгүйб гэжэ Форманой hонирхоhониинь ойлгосотой бээз. Мао иигэжэ харюусаа hэн: «Манай байгуулалтые юуншье гээд бидэнэй гү, али бусадай нэрлэхэдэнь, манда, манай hэшхэлдэ хамаагүй... Зүүhэн нэрэ бэшэ, харин бодото удха ба ажал ябуулга шухала байна».

Коммунизм хадаа Хитад ороной мянга, түмэн ёhото коммунистнуудта, тэдэнэй тоодо КПК-гай элитэ мэдээжэ ажал ябуулагшад Ли Да-чжао, Пэн Бай, Цюй Цю-бо, Фань Чжиминь гэгшэдтэ. ажабайдалайнь. тэмсэлэйнь арюун эрмэлзэл байhан юм. Юуншье, ами наhаяа алдаха аюулшье коммунис үзэл бодолhоо арсахыень тэдэниие баадхажа шадаагүй.

Цзянсидахи таряашадай хүдэлөөнэй хүтэлбэрилэгшэ, КПК-гай ЦК-гай гэшүүн, Хитадай Улаан армиин 10-дахи корпусой командир Фань Чжиминиие гоминдановецууд 1935 ондо бариад, КПК-hаа хахасаха, гоминданда ехэ тушаал даахыень дурадхаhан юм. Тиихэдэнь Хитад орондо, бүхы дэлхэй дээрэ коммунизмын илаха байhанда ехээр этигэдэгбди, коммунизмын хэрэгтэ урбанхаар ами наhаяа алдахаар бэлэнби гэжэ Фань Чжиминь мэдүүлээ hэн. Түрмэhөө али болохо аргаар нүхэдэйнь гаргаhан, «Саазалуулхын урда тээхи үгэ» соогоо Фань Чжиминь иигэжэ бэшэhэн байдаг: «Бидэ — коммунистнуудбди. Тиимэhээ революциин хэрэгэй түлөө ямаршье маргалтагүйгөөр, айhан hүрдэhэнэй бишыханшье тэмдэггүйгөөр үхэхэмнай... Коммунис Интернационалай, КПК-гай Центральна Комитедэй ленинскэ ударидалга доро Хитад орондо, мүн бүхы дэлхэй дээрэ ойрын сагаар революциин заатагүй илаха байhанда батаар этигэнэбди. Гоминданай ёhо гуримай орондо совет байгуулалта мандажа, Хитад орониие эсэслэн хосоройгоhоо абарха. Бүхэдэлхэйн капиталис байгуулалтын орондо бүхэдэлхэйн коммунис байгуулалта мандажа, пролетариадые, бүхы хүн түрэлтэниие гасалан зоболонhоо, үхэлhөө абарха. Коммунизмын лэ үедэ гэрэлтэ hайхан, жаргалта байдал мүндэлжэ болохо».

Маогой бодомжоор хадаа коммунизм ба коммунис парти гээшэ юрэл «нэрэ зүүлгэ» болоно гэжэ Формантой хөөрэлдөөнhөөнь ойлгохоор. «Коммунис» гэhэн үгые партиингаа нэрэhээ зуража хаябал, американецуудай сэдьхэл ханааха. Чан Кай-шитай тэмсэлдэмнай тэдэнэй туhаламжа үзүүлхэ ябадал хангаха гэhэн бодомжо үндэhэ болгон, КПК гай нэрые hэлгэхэ гэжэ бүри 1944 ондо Маогой hанамжалhаниинь тушаан болоhон ушар бэшэ hэн.

Мао өөрыень тойроhон эгээл дүтын бүлэглэлые хараада абан, «бидэ», «бидэниие» гэhэн үгэнүүдые дабтан, Форманой урда hанаhан байhанаа hабиба. Форманой хэлэhэнэй ёhоор, КПК-гай хүтэлбэрилэгшэдэй дундаhаа ерээдүйн коммунис Хитадта «үшөөл иигэнтиигэн этигэгшэдэй» нэгэн, жэшээнь, Чжоу Энь-лай байhан гэлэй. Форман тэрээнтэй мүн лэ этигэлсэнгеэр ярилдаhаа байна. КПК-гай уг зорилгын коммунизм байбашье hаань, Хитадта социализм ба коммунизм байгуулга — «ерээдүйн тон холын хэрэг болоно» гэжэ Чжоу Энь-лай Формандо мэдүүлhэн байгаа. «Хитадай хүгжэлтын зам Совет Россинхиhаа тад ондоо байха» гэжэ Маое дууряан, тэрэ тэмдэглэhэн гэдэг.

Гэбэшье ороноо япон эзэмдэгшэдhээ сүлөөлхын түлөө, Хитадай газар уhанай түлөө, арюун тунгалаг ерээдүйнь түлөө, социализм ба коммунизмын нангин хэрэгэй түлөө ами наhаяа хайрлангүй тэмсэhэн ургэн ниитэ зондо — КПК-гай гэшүүдтэ партиин нэрын «хооhон үгэ» бэшэ байhые Мао hүүлэй hүүлдэ хараада абаха баатай болоо.

Формантой уулзаhанhаа хойшо жэлэй үнгэрөөд байхада, КПК-гай VII съезд дээрэ Мао Цзе-дун үгэ хэлэхэдээ,

МАЛ АЖАЛДАХИ ГАБШАГАЙ ХҮДЭЛМЭРИ ТҮЛӨӨ

Соёлшод—хүдөөгэй ажалшадта

УРМА БАЯРТАЙГААР АЖАЛЛАГ ЛЭ!

ҮҮДӨӨГЭЙ хүн зониие соёл культурын талаар хангаха хэрэгые ехэ шухала тоолонобди. Һанаад Ажалай забһарта гү, үгышье һаа үдэшэлэн һайхан концерт хараһан, хүгжэм, хоңгёо дуу шагнаһан хүн ажал хүдэлмэридөө урматайгаар ородог. Мүнөө Буряад оронойһмнай ... бэлшээриин хонишод, малшадай, үбһэшэдэй, таряашадай эрилтэ хангахын түлөө соёлшод, худалдаа наймаанай, эмнэлгын хүдэлмэрилэгшэд, ажаһуудалай комбинадайхид жэлэй дүрбэн сагта оролдолго, үүсхэл гаргажа байдаг. ...үргөөр, урматайгаар үнэн сэдьхэлһээ ажаллаһан хүнүүд амжалта туйладагынь ... мэдээжэ. Хонишод, ..., үбһэшэд, таряашад бури һайнаар ажаллаха ... өөһэдынгөө хубита ... соёлшод, эмшэлэгшэд, худалдаа наймаанай хүдэлмэрилэгшэд, ажаһуудалай комбинадайхид уялга ... һайн мэдэнэ, тэдэ ... дүүргэхын түлөө оролдоно, тала, уулын харгы ... үдэр, һүнигүй гүйлдэнэ ха юм.

... арбан модондо ор... совхозой гү, али ... туб бууса ошожо ... оронодо гүүртэ, ... полевой стан, отог ... концерт хараһан, ... номуудые, эд бараа ... захил хэһэн хони... үбһэшэд, таряашад ... ехэ сагаа алманаб...

Мүнөө үедэ республикын манай соёлой ордонгуудай, аймгүйсэдкомуудай культурын таһагуудай дэргэдэ 50 гаран автоклуб бии болгогдонхой. Эдэ автоклубууд ехэ таарамжатай машина гээд соёлшодой магтажа байхань оло дахин дуулдадаг. Үнэхөөрөөшье автоклубые хэрэглэжэ шадаһан соёлшод ехэ **амжалта туйлана.**

Ториин соёлой ордонгой (директорынь А. Г. Ахмадуллин) хүдэлмэрилэгшэд автоклубаа шадамараар хэрэглэнэ. Автоклубые даагша Антонина Поликарповна Сергеева һайнаар ажал хүдэлмэреэ эмхидхэжэ, ажахынтаа малшад, үбһэшэд, механизаторнуудые соёл культурын талаар тон һайнаар **хангана.** Эдэнэр комплексно бригада байгуулаад, хүдөө нютагуудаар ябадаг заншалтай. Соёлой ордонгой хүдэлмэрилэгшэд, библиотекарьнүүд, киномеханик, лектор, фельдшер болон агитбригадын гэшүүд энэ комплексно бригадада оролсодог. Комплексно бригада хадаа холын отара, гүүртэнүүдэй хонишод, малшадые хангаха эгээл һайн арга **боломожо олгодог байна** бшуу. Соёлшоднай комплексно бригада байгуулан хүдэлхэдөө, малшадай томохон бууса дээрэ гү, али культбаза дээрэ дүтэ шадарай малшадые сутлуулаад, кино харуулдаг, концерт табидаг һайн һайхан заншалтай болонхой. Энэ талаар Ториин соёлой ордонгой дэргэдэхи автоклуб олон сооһоо шалгаржа, 1972 ондо соёл культурын талаар малшадые хангалтаар республика дотороо түрүү һуури эзэлээ һэн.

Малшадые, үбһэшэдые, таряашадые комплексно аргаар хангаха хэрэгтэ Захааминай аймагай соёлшод ехэ анхарал хандуулна. Энэ аймагай соёлшод үнгэрһэн үбэл, хабар холын малшадые комплексно бригадануудай хүсөөр һайнаар хангажа, ехэ амжалта түйлаа һэн.

Мүнөө энэ аймагта хүдөөгэй ажалшадые, илангаяа үбһэшэд, таряашадые хангаха хэрэгые ударидаха тусхай штаб байгуулагданхай юм. Энэ штабые партиин райкомой пропаганда, **агитациин** таһагые даагша нүхэр А. Ж. Тудунов хүтэлбэрилнэ. Эндэ комплексно бригада байгуулагданхай. Энэ бригададань врач, киномеханик, лектор, ажаһуудалай **комбинадай** хүдэлмэрилэгшэ ябалсана. Мүн 12 агитационно-уран һайханай ба концертнэ бригада эмхидхэгдээд, үбһэшэд дээгүүр ябажа байна.

Загарайн аймагай **соёлшодой** оролдолгые һайшаамаар. Аймагай соёлой ордонгой дэргэдэхи автоклубые нүхэр Т. Д. Данилова даана. Соёлой ордонгой дэргэдэ эмхидхэгдэһэн агитбригада июль, август һаранuудай туршада 64 гүүртэ, үбһэшэдэй звенонуудта ошожо, **таби гаран** концерт табиһан байха юм.

«Ганса нэгэ бууса зубшаһаар ябатар ехэ саг үнгэршэнэ, малшад, үбһэшэдэй зариманиинь бидэниие хүлеэхэ баатай болоно. Тиигээдшье нэгэ малшанайда олоороо ошоод, лекци уншажа, кино, концерт һубарюулан харуулбал, ажалдань һаалта хэжэ, ехэ сагыень һалгаахаш. Үгышье һаа, мүнөөдэр лекци уншаха, үглөөдэр кино харуулха гэхэдэш, нүгөөдэ газартахи малшадынь хүлеэжэ байха. Тиимэһээ лекторэй нэгэ тээшэнь, киномеханигаа нүгөө тээшэнь, агитбригадынгаа нүхэдые гурбадахи гүүртэдэ гү, али үбһэшэдтэ эльгээбэл яаха юм?» — гэжэ заримашуул хэлэдэг. Үнэн дээрээ Захааминай, Мухар-Шэбэрэй аймагуудай соёлшодой дүй дүршэлые хаража үзэхэдэ, ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэдтэй суг табиһан тусхай **графигай ёһоор малшад, хо**нишод, үбһэшэд, таряашадые нэгэ газарта суглуулхада ехэ зохид байна.

Теэд зарим аймагуудай ажахынуудай гүүртэ, отарануудай ехэ таруу байдаг дээрэһээ тэндэхи малшад, хонишодые хангаха хэрэг хүшэршэг болодог. Тиимэ байхадань, манай соёлшод малшад, хонишодые нэгэ газарта сутлуулха тухай соносхол эртээнһээ хэнэ.

Кабанскын аймагай ажахынуудай фермэнүүд томодхогдоһон, хоорондоо ехэ зайтайнууд бэшэ аад, тэндэхи соёлшодто ехэ амар байна. Энэ жэлдэ тэндэ ехэ үер боложо, малшадта, гахайшадта, таряашадта **гайтайшаг** саг тохёолдоо. Тиибэшье тэндэхи үбһэшэд уһанай үертэ абтаагүй газарайнгаа ургасые **хуряажа** абахын түлөө оролдоно, тэмсэнэ. Үерэй уһанай татаашье һаа, автоклубуудай ябаха харгынууд ехэ муу байгаа. Зүгөөр тэндэхи соёлшод ондоо һайн автомашинаар ябажа, үбһэшэд, таряашадтаа концерт, наада харуулна. Жэшээлхэдэ, аймагай соёлой ордонгой дэргэдэхи агитационно — уран һайханай бригадын гэшүүд Байгалай, Кабанскын совхозуудай гахайшад, үбһэшэдтэ хори гаран концерт харуулжа үрдеэд байна. Тиихэдэ Шергинскэ совхозой агитационно-уран һайханай бригада (хүтэлбэрилэгшэнь В. А. Федосеева) өөрынгөө ажахын һаалишад, гахайшадта концертнүүдые харуулна.

Библиотекэнүүдэй ажал хүдэлмэри тухай хэдэн үгэ. Комплексно бригадын бии байһан газарта библиотекарьнүүд бригадын гэшүүдтэй суг ябажа, газетэ, журнал, номуудые тараадаг юм. Хориин, Кабанскын, Мухар-Шэбэрэй аймагуудай библиотекэнүүд энэ талаар яһала һайн юумэ хэнэ. Жэшээлхэдэ, Мухар-Шэбэрэй аймагай Никольскын хүдөөгэй библиотекын (даагшань И. И. Бодров) хүдэлмэрилэгшэд үбһэ хуряалгын урда тээ нүүдэл арба гаран библиотекэнүүдые бэлдэһэн юм. Тэдэ библиотекэнүүдынь үбһэшэдэй звеноһоо звенодо дамжуулагдан үттэнэ. Тэрэнһээ гадна энэ библиотекын хүдэлмэрилэгшэд үбһэшэд дээтүүр ябажа, ханын газетэнүүдые, «Сахилгаан», «Дайшалхы хуудаһануудые» гаргалсана.

Түрүү дүй дүршэлые олоной дунда нэбтэрүүлхэ хэрэгтэ библиотекын хүдэлмэрилэгшэд гээшэ ехэ үүргэтэй юм. Тиимэһээ Мухар-Шэбэрэй аймагай библиотекэнүүдэй хүдэлмэрилэгшэд үбһэшэдэй түрүү звенонуудай дүй дүршэл тухай ханын газетэнүүдые гаргадаг һайн һайхан заншалтай юм.

Таряа хуряалгын халуун хаһа эхилхэнь. Тиимэһээ республика доторнай агитационно-уран һайханай, концертын 120 бригада эмхидхэгдээд байна. Эдэ агитбригадануудтай полевой станuудта ошожо, таряашадта, механизаторнуудта концертнүүдые харуулжа эхилхэнь.

Зарим аймагуудаймнай соёлшод малшад, үбһэшэд, таряашадые хангаха талаар оролдоногүй гээшэ ха. Жэшээлхэдэ, Ахын, Прибайкалиин аймгүйсэдкомуудай культурын таһагуудай хүдэлмэрилэгшэд үшөөл нобшорһоор. Тэдэнэй хүсэлдэжэ, агитбригаднуудые эмхидхэһээр байтар үбһэ, таряа хуряалга дүүрэшэхэнь ха даа. Тэдээндэ шанга һануулга хэрэгтэй болоод байна.

Тиихэдэ олон аймагуудай автоклуб мүртэй ябанагүй. Жэшээлхэдэ, Бэшүүрэй аймагта гурбан автоклуб бии нэрэтэй аад, нэгэниинь шье мүнөө ябанагүй, эбдэрхэй байна. «Сельхозтехника» нэгэдэлэйхид тэдэниие заһабарилха уялгатай аад, мүнөө болотор үгы.

Үбһэшэд, таряашад, малшад, хонишодые соёл культурын талаар һайнаар хангаха хэрэг ехэ удха шанартай. Тиимэһээ манай соёлшод ажалшадайнгаа урма зориг бадаруулан, бүри һайнаар ажаллахадань туһалаг лэ!

Үбһэшэд, таряашад, малшад, хонишоднай урма баяртайгаар ажаллаг лэ!

А. ДАНИЛОВ,
республикын культурын министерствын ахалагша инспектор.

АЖАБАЙДАЛҺАА ЭШЭ ҮНДЭҺЭТЭЙ

Уран зохёол арадай ажабайдалһаа эшэ үндэһэтэй, тиимэһээ арад зоной түхэл шэнжые ниитэлэн харуулха, арадай шэнжэтэй байха ёһотой ха юм. Энээн тухай В. И. Ленин, мүн элитэ ехэ уран зохёолшод онсо тэмдэглэһэн байха.

Энэ шухала асуудал совет буряад уран зохёолдо эрид сэхэ хабаатай. Үндэһэн зохёолой бии болохоһоо эхилээд арадай шэнжэ шарай гол һуури эзэлжэ, саашадаа хүгжэхэ хэрэгтэнь айхабтар ехэ түлхисэ боложо үгэһэн байна. Хорёод онуудаар бэшэгдэһэн шүлэгүүд уран найруулгынгаа талаар хилбарханшье һаа, бадаг, мүр бүхэндэнь ажалша арадай һанал эрмэлзэл, ажабайдалай халуун амисхаал лугшан сохилдог байха юм. Коммунис партиин, Совет засагай ашаар эрхэ сүлөөтэй болоһон буряад арадай литература эхиеэ татан хүгжэжэ, хэды олон бэшээшэд шэнэ байдалые магтан дуулажа захалаа бэлэй. Октябриин хубисхалай илан мандаһанай һүүлээр эхилэн бэшэгшэ Д-Р. Намжилон нэгэ шүлэгтөө иигэжэ бэшээ һэн:

> **«Буряад-монгол бидэнэй**
> **Бүрин эрхэ мандаба.**
> **Бүхэнөө дурасхал болгожо,**
> **Бүгэдэ бодожо баярлаба...»**

Удангүй энэ шүлэгтэнь хүгжэм найруулжа, Буряад оронной зүг бүхэндэ дуулажа захалаа бэлэй. Һүүлээрнь Д. Дашинимаев, Ц. Дон, Б. Абидуев, А. Шадаев, Б. Базарон, Х. Намсараев, Ц. Номтоев, Г. Нацов болон бусад шүлэг, рассказуудые бэшэжэ, тэрэ сагай эрхэ байдалые тодо хурсаар зураглан харуулһан байна. Гэхэтэй хамта, урданай барга бүдүүлиг байдалые алишье талаһаань зүбөөр, өөрын тобшолол хэжэ байгаад бэшэхэдэнь, хүн зон ехэтэ һонирхон уншадаг байгаа. Нютагай эдэбхитэд зүжэгүүдыень найруулан табижа, хүн зониие һонирхуулдаг, клубта бүри олоор ябаха хэрэгтэнь аша туһатайгаар нүлөөлдэг байгаа.

Тиигээд ерэхэлээрээ, Октябриин хубисхалай илан мандахаһаа хойшо манай буряад литература арадай шэнжэтэй боложо эхилһэн түүхэтэй.

Буряад зохёолшод хуушан сагай номнолые шүлэг, рассказуудтаа элишэлэн шүүмжэлжэ, шэнэ байдалые домоглон магтана. Жэшээнь, нэгэ акттай зүжэгүүдые илангаяа олоор бэшэжэ, хүн зониие һонирхуулхаһаа гадна, социальна байдалай ушар ёһые удхалан ойлгуулдаг байгаа. Баяшуул үгытэйшүүл хоёрой хоорондохи илгаае, удха шанарые ойлгуулжа үгэхэдэнь хүнүүд ехэтэ баясадаг, һуурин нютагуудтаа шэнэ байдал байгуулха нангин хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг болоо һэн. Тиигэжэ Д-Р. Намжилоной «Шэнэ байдал» (1918 он), «Барга харанхы байдал» (1920 он), Б. Базароной «Хилээмэн» (1921 он), Абгайн Түргэнэй «1905 он», «Эхэнэрэй үйлэ хуби», А. Шадаевай «Хаанай дарлалга», «Совет засаг» гэжэ зүжэгүүд хүн зониие хүмүүжүүлхэ, гэгээрүүлхэ хэрэгтэ илангаяа ехэ үүргэтэй байһан юм.

Хоца Намсараевай «Үбгэн Гэлэнэй үгэ» гэжэ поэмэ 1925 ондо хэблэгдэн гаража, хүнүүдые ехэтэ һонирхуулаа бэлэй. Ламанар, бөөнэрые уран зохёолшо шүбгэдэн шүүмжэлхэһээ гадна, тэдэнэрэй байдалые балшыса харуулаа һэн. Үбгэн Гэлэн өөр тухайдаа өөрөө хөөрэжэ, ламанарай бүхы талые ёгтолон шүүмжэлнэ ха юм.

Богонихон бялзор соо шэнэ байдал бурьялан хүгжөө. Буряад уран зохёолдо арад зоной түхэл шэнжэ, ажабайдалай дүлэтэ амисхаал бүришье дэлгэрэнгыгээр харуулагдажа захална. Урданайхидаал адли миил хөөрэн татажа бэшэнэгүй, харин геройнуудые оруулжа зураглана. Тиихэдэ үйлэ хэрэгэйнь хаана, ямар сагта хүгжэһыень ойлгонобди. Олон юумэн тухай бэшэгдэхээ болёод, тон шухала нэгэ асуудалһаа үндэһэлэн найруулагдана.

Жэшээнь, Ц. Доной «Хиртэһэн һара» (1932 он) ба «Брынзын санха» (1935 он), Х. Намсараевай «Цэрэмпэл» (1936 он) ба «Нэгэтэ һүни» (1938 он) гэжэ туужа болон рассказууд, Н. Балдано, А. Шадаев, Ж. Тумунов гэгшэдэй зүжэгүүд, С. Туя, Б. Базарон, Ц. Галсанов, Ц. Номтоев болон бусад поэдүүдэй поэмэ, шүлэгүүд дотор арадай байдал үргэнөөр харуулагдана. Тиихэдэ тэрэ сагай эрхэ байдал, ушар хэрэгүүд зүбөөр зураглагдана.

Ц. Доной «Хиртэһэн һара» гэжэ туужа буряад прозодо анха түрүүшын томо зохёол болоно. Хамтын ажахы байгуулгада хүн зоной хэр зэргэ хабаадалсаһые уран зохёолшо үргэнөөр харуулхые оролдоо. Хүн зоной олоор хабаадалгатай үзэгдэлнүүдые номдоо оруулна. Жэшээнь, үбһэ сабшалгада, колхознигуудай хамтын суглаанда, мүн түрүүлэгшые хүдөөлэлгэдэ хүнүүдэй олоор суглараһые харанабди. Эндэ хүн зон миил сугларааагүй, харин шэнэ байдалай түлөө бултадаа сэдьхэлээ зобожо, бүхы шадалаараа хүдэлжэ, ниитын баялигые арьбадхалсахые оролдоно бшуу. Дайсанда харатайгаар алуулһан түрүүлэгшээ шаналжа, дайсаниие заабол үгы хэхэбди гэжэ зориг жоходонь, арад зоной хүсэнэй хэзээдэшье эгэршэгүй байһыень ойлгонобди. Эгээл эндэ арадай шэнжэ түхэл, тэрэнэй һанал бодол тобойсо харуулагдана ха юм.

Ц. Доной хоёр туужа буряадаар, ородоор шье хэблэгдэжэ гараһан, энээн тухай шэнжэлэл бэшэгдэһэн байха. Арадай шэнжэ түхэлые авторай хайшан гэжэ, ямар арга хэрэглэжэ зураглан харуулһые уншагшад мэдэхэл ёһотой. Тиимэһээ дахин дурдаһанай үлүү гэжэ һанамаар.

Арадай байдал алишье талаһаань зүбөөр, дэлгэрэнгыгээр харуулха талаар Хоца Намсараев онсо илгарна. Поэмэ, рассказ, туужа, романдань хүн зоной һуудал байдал, ёһо заншал, гэрэй эд бараа, хубсаһа хунар гэхэ мэтын шухала зүйлнүүд тодо хурсаар зураглагданхай. «Үүрэй толон» гэжэ романайнь хэһэг, үзэгдэл бүхэн ажабайдалһаа эшэ үндэһэтэй гээшэ.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай үедэ «арад, Эхэ орон, парти» гэжэ гурбан нангин үгэ гэхэ гү, али эхэ шухала темэ манай зохёолшодой творчестводо гол һуури эзэлнэ. Туужа болон романуудые уншахада гансашье буряад арадай образтой танилсана бэшэбди, харин бүхы совет арадай түхэл шэнжэ толорон харагдана ха юм. Жэл сагай ошохо тума буряад уран зохёол бүришье ехэ дэлисэтэйгээр хүгжэжэ, томо томо зохёолнууд бэшэгдэнэ. Жэшээнь, Х. Намсараевай «Үүрэй толон», Ж. Тумуновай «Нойрһоо һэриһэн тала», «Алтан бороо», Ж. Балданжабоной «Паровоз хуугайлна», «Сэнхир хаданууд», Ч. Цыдендамбаевай «Банзарай хүбүүн Доржо», «Түрэл нютагһаа холо» гэжэ романууд дотор буряад арадай һуудал байдал үнэншэмөөр, тодо хурсаар харуулагдана. Тэрэшэлэн Б. Мунгонов, Ц. Галанов, Ц. Ж. Жимбиев, Н. Балдано, Ц. Шагжин, Н. Дамдинов, Ц. Галсанов болон бусад олохон зохёолшодой номууд ажабайдалай халуун амисхаалтай.

Тиихэдэ зохёолшо бүхэн энэ шухала асуудалые онсо өөрынхеэр шиидхэнэ. Ахамад нүхэдэйнгөө дүй дүршэлые залуу зохёолшод халан абажа, зохёохы ажалдаа шадамараар хэрэглэнэ.

Совет буряад уран зохёол ажабайдалһаа эшэ үндэһэтэй, тиимэһээ буряад арадай түүхые гүнзэгыгөөр удхалан харуулна.

А. СЕРЕБРЯКОВ.

Ленинскэ комсомолой солото түүхэһээ

...КСМ-эй ТҮРҮҮШЫН ЭМХИ

... ороной түрүүшын ...дэй үедэхи комсомол ...һала бэшэгдэдэг гээшэ ... темээр бэшэхэ юумэн ...гүй. Юундэб гэхэдэ, ...олнай баатарлиг баян ...эй ха юм даа.

...үшын жэлнүүдэй ком... үетэн урдаа табиһан зо... бэелүүлжэ шадаһан ... Харин мүнөө үеын ...олой урда бүри ехэ зо... табигданхай. Шэнэ бай..., мүнөө сагай хүниие хү...үлхын түлөө тэмсэл үр...өөр байна. Энэ тэмсэл ...маяг түхэлтэй боложо, ...шэнжэ шанартай, гүнзэ...ытай болоно.

...921 оной сентябриин һү... үдэрнүүд ябажа байгаа ... Эдэ үдэрнүүд минии сэдьхэлдэ мартагдашагүйгөөр ...данхай. Алайрай хоёр...штын ажалай һургуу... модон гэр соо һурагшад ...араа бэлэй. Тэрэл суглаан ... эгээл түрүүшын комсо...ольско ячейкын эмхидхэгдэхэ тухай шиидхэбэри абтаа ... Ехэ хөөрэлдөөтэй суглаан болоһон юм. Энэ суглаан ... 6 хүнһөө бүридэһэн бюро ...рдаа. Тэрээндэ Сергей ...ов (түрүүлэгшэ), Женя ...това (секретарь), Леля ...буева, Надя Имкелова, Сэ... Башеев гэгшэд ороо һэн.

...сомолшууд хүдөө нюта...ар ябажа, залуушуулай ... татадаг, тэдэнэй дунда ...луламжын хүдэлмэри ...даг һэн. Октябриин илал... эрхэ сүлөө манда олгог... ухаан бодол залуу...да нэбтэрүүлхэ зорилго... энэ хүдэлмэри эмхид...даг бэлэй. Хэрбээ мил...ажалшад нэгэн ниитэ һа...таар дэмжээ хадань ... эрхэ сүлөөмнай бата бэ... хүгжэн мандаха байна ...у.

...волюционно үзэл бодолтой ... үетэн—комсомол гээ... шэнэ байдал байгуул... хэрэгтэ эгээл эдэбхитэйгээр ... оролсохо хүсэн мүн гэжэ ...дэг байһан. Гансал ком... бидэниие хуушан бай... бүтүү манан сооһоо хо...лтан абажа шадаха гэжэ ... революционно үзэл бодол... түрүү залуушуул мэдэдэг ... туладаа эрхэ сүлөөгэй тү... ами наһаяа хайрлангүй ...эхээр бэлэн байдаг һэн.

... бүхэндэш нюдарган ...шуул, элдэб хорото дайсад ... болохоор заналта хэдэг, ...адаг бэлэй. Тэдэнэй бу... замда бидэниие оруулхань ...тэй байгаа.

Бидэ бата алхасаар урагша ... эрилзэн дабшадаг һэмди. ... партийна организа... хүтэлбэри доро комсо... олониитынгэ хүдэл... һуралсалтаяа холбон ...тайгаар ябуулдаг һэн. Нютагай фельдшер А. О. Назаров, һургуулиин багша И. Н. Хабаев, И. В. Баханов болон бусад ниитын ехэ хүдэлмэри эмхидхэн ябуулдаг эдэбхитэй коммунистнууд байгаа.

Партийна организациин даабаряар, комсомолшуудай өөһэдынь үүсхэлээр Улаан Армиин сэрэгшэдтэ дулаан хубсаһа суглуулха хүдэлмэри тосхонуудаар үргэнөөр ябуулагдажа эхилээ бэлэй. Энэ кампани амжалтатайгаар үнгэргэгдэһэн юм.

Комсомолшуудай ябуулжа байһан хүдэлмэридэ хүдөөгэй нюдарган баяшуул али бэлохоор хоролхожо, һаад тойбо ушаруулдаг һэн. Тиибэшье энэ һэдэлгэһээнь үрэ гарадаггүй байгаа. Хүйтэндэшье, халуундашье айлһаа айлда ябажа, өөрынгөө хүдэлмэриие урагшатайгаар ябуулһаар лэ байгаабди. Энэ хүндэ хүдэлмэридэ Савранна Малахирова (Ербанова), Леля Шамбуева гэгшэд хэзээдэшье шалгардаг бэлэй. Манай аша үрэтэй бодото хүдэлмэриие хараад байхадаа, аймагай партийна комитет һургуулиимнай ячейкые районно түхэлэй организаци болгобо. Энээнэй һүүлдэ манай ячейкэ һургуулиһаа гадна, дүтэ тойроной нютагуудай ажалшадай дунда ойлгууламжын хүдэлмэри ябуулха эрхэтэй болоо һэн.

Хүшэр хүндэ саг бэлэй. Бидэ ганса суглаан дээрэ нэтэрүү тэмсэл хэдэг бэшэ, мүн гартаа буугаа барижа ябаад лэ эрхэ сүлөөгэй, шэнэ байдалай түлөө тэмсэгшэ бэлэйбди.

1920 оной намар Черемховой районой Голуметь гэжэ томо тосхон аюулда орохо болобо. Сагаантанай генерал Каппелиин үлэгдэлнүүд совет органуудта нэбтэрэн ороод, революцида эсэргүү ябуулгануудые нюусаар эмхидхэжэ захалба. Нүүдэл улаан гвардеецүүд гээшэбди гэжэ мэхэ гохо гаргажа байгаад, хэдэн һарын турша соо тэдэнэр революцида эсэргүү хэдэ хэдэн бүлэгүүдые бии болгожо, Алайрай, Боохоной болон Черемховой аймагуудта шуһата хюдалга бэлдэжэ байба.

Тэрэ үедэ большевигүүдшье һажажа байгаагүй. Революционно дүй дүршэл баянтай урданай большевик Баханов Павел Васильевич хэдэн арбаад эдэбхитэй комсомолшуудые, тэдэнэй тоодо Б. В. Башкуевые, О. В. Шагдыровые, С. Т. Мироновые болон А. П. Мархановые абаад, дайсадай муухай хорото һэдэлгые үндэһөөрнь үгы хэхэ бэлэдхэл хээ бэлэй.

Сагаантанай восстани хэхэ гэһэн хара бодолтой хорото һэдэлгэнь Смолиной, Костюринай болон Бахановай партизанска отрядуудай хамтын хүсөөр усадхагдаһан юм. Энэ буһалгаанда олон тосхонуудай революцида эсэргүү хүсэнүүд элсүүлэгдэһэн байгаа.

Дайсанай харатай ба мэхэтэйшье гээшэнь аргагүй һэн. Ядажа ерэхэдээ, тэрэ өөрынгөө уршагта муухай ябадалда шажан хэрэглэдэг, мухар һүзэгтэниие хабаадуулдаг һэн. Нюдарган баяшуулай хүбүүд нэгэтэ һүни шүдхэрэй түхэлтэй боложо, басагадай хамтын байрада шурган ороод, тэдэниие ехээр айлгаба. Басагад айһандаа мэдээ алдан, сонхооро һурэжэ гарабад. Энэ ушарай һүүлээр баяшуулай туһамаршад айлнуудаар ябажа, ада шүдхэр бии болобо, энээндэ бурхан шажанда эсэргүү комсомолшууд лэ зэмэтэй гэхэ мэтын үгэ хүүр тараагаагша һэн.

Комсомолшууд хэдыхэн үдэрэй турша соо нэгэ тиимэ «шүдхэрыень» бариад, хүн зоной урда харуулаа бэлэй.

Һургуулидамнайшье баһал шанга гэгшын ангиин тэмсэл үргэлжэлһөөр байба. Нюдаргашуулай хүбүүд болон тэдэнэй үгэдэ орожо, тархияа эрьеһэн зарим үгытэйшүүлэй хүбүүд комсомолшуудай урдаһаа эсэргүүсэн тэмсэхэ һэдэлгэ гаргаа. Тэмсэл үдэр ерэхэ бүри шангадажа, улаан гараараа оролсохо саг хүрэжэ ерэбэ.

Иигэжэ хоёр ангиин хоорондо ехэ тэмсэл эхилхэ янзатай болоод байгаа һэн. Модон винтовкоёо бариад, сэрэгэй һургуули хэжэ эхилэгшэ һэмди.

Тингэһээршье байтар гражданай дайн дүүрэбэ. Солото баатарлиг Улаан Арми бүхы фронтнууд дээрэ илалта туйлаба. Дайсадай хүсэнүүд бута сохигдожо, таран арилаа.

1921 оной зун партийна организациин зууршалгаар манай организациин бүлэгые Эрхүү ябуулба. Табадахи армиин политуправлениин дэргэдэхи партийна һургуулида һурахаар Николай Мункоев, Вара Тарантаева, тиихэдэ би абтаагша һэмди. Бидэ Эрхүү хотодо сагаан гвардеецүүдэй үлэгдэлнүүдые усадхалгада эдэбхитэйгээр хабаадалсаа бэлэйбди.

Алайрай түрүүшын комсомолшууд иигэжэ улаан гартаа буу барижа, Совет гүрэниие бэхижүүлэлсэхэ ехэ хэрэгтэ туһалалсаһыень һанахада, мүнөө ехэ урмашахааршье, баярлахааршье байдаг. Мүнөөнэй залуу үетэн—далаад онуудай комсомолшууд революционно ёһо заншалые баримталан, Совет Эхэ оронойнгоо алдар солые дээрэ үргэн, шэнэ илалтануудые туйлахын түлөө өөрынгөө залуу наһанай хүсэ шадалые, оюун бэлигые зорюулжа байһандань омогорхоо баясажа байдагби.

С. МИРОНОВ,
пенсионер.

Эдэ зурагууд дээрэ Дээдэ-Ангарскын участково больницын хүдэлмэрилэгшэдые харанат. Зүүн гарай зураг дээрэ — медицинын ветеран Л. С. Вельская. Тэрэ хори гаран жэлэй туршада хүнэй элүүр энхые хамгаалха хэрэгтэ хүсэ шадалаа, мэргэжэл шадабарияа гарган ажаллажа ябана. Баруун гарай зураг дээрэ больницада санитаркаар хүдэлдэг залуу басаган Л. Н. Курботьева. Ажалайнгаа намтарые һая эхилжэ ябаһан энэ басаган ажалдаа оролдосотой, үбшэнтэндэ урин дулаанаар хандадаг юм.

А. КЛИМЕНКЫН фото.

Ажалшадай бэшэгүүдһээ

Захилнай ерэнэгүй

Бидэнэр Яруунын аймагай Хэндэ-Тэлимбэ гэжэ нютагта ажаһуудаг хүнүүдбди. Хэдэн жэл соо түрэл хэлэн дээрэ хэблэгдэн гарадаг «Буряад үнэн» газетэдэ, «Байгал» журналда захил хэжэ, һонирхон уншадаг болонхойбди. Байгша ондошье захил хэһэн байгаабди.

Теэд захиһан «Байгал» журналнай саг соогоо абтахаяа болишоо. Жэшээлэн хэлэбэл, 1973 оной «Байгал» журналай 1-дэхи, 3-дахи номернуудые мүнөө болотор абаагүй байнабди. Яахадаа иигэжэ удаараа гээшэб — мэдэхын аргагүй. Журналай 5-дахи номер һаяар хэблэлһээ гараха дүтэлөө зэргэтэй.

Захиһан журналайнгаа саг соогоо ерэдэггүй тухай почтын хүдэлмэрилэгшэдтэ хандахадамнай: «саанаһаань дутуугаар эльгээнэ» гэжэ харюусадаг байха юм. Бидэнэр «Байгалай» 1-дэхи, 3-дахи номернуудые абаха бэзэбди гэжэ найданабди.

Р. ДОНДУПОВ,
Ц-Д. ШОЙДОПОВА.

Авиаторнууд туристнуудые Камчаткын үзэсхэлэн гоё газарнуудта абаашана. Энэ жэлдэ табан ондоо маршрут эндэ хүдэлнэ. Аэрофлодой самоледууд болон вертоледуудаар туристнууд Налычево, Паратункын халуун аршаануудта, Козельскэ, Авачинска, Карымска вулкануудай кратернуудта ошоно, Долина грейзеров гэжэ үзэсхэлэн гоё байгаалитай газар дээгүүр ниидэхэ аргатай.

Вертоледууд, самоледуудаар аяншалха дуратайшуул жэл ерэхэ бүри олошорно. Үнгэрһэн жэлдэ гурба мянган, харин энэ жэлдэ таба мянган хүн аяншалха байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: туристнууд Долина грейзеров гэжэ газарта ерээд байна. ТАСС-ай фотохронико.

Гэлэгма ДОРЖИЕВА

ЖАРГАЛ СЭСЭГМА ХОЁР

РАССКАЗ

Үбһэ тэжээл бэлдэлгын сүлөөгүй үе эхилбэ. Үбһэшэдэй бригаданууд бэлдэгдэнэ. Сэсэгма үбһэндэ гараһайб гэжэ һанаашье һаа, гэртээ ходол сүлөөгүй байдаг хадаа энээн тухайгаа гэртэхиндээ хэлэдэгшьегүй һэн. Баабайнь үдэшэ ажалһаа ерэхэдээ:

— Сэсэгма үбһэндэ гараха болоолши даа. Зон дутана,—гэжэ хэлэбэ.

Басаган үнэн зүрхэнһөө баярлаа бэлэй. Эсэгэнь басаганайнгаа баяраар халиһан сэлмэг шарайе харахадаа «болоош даа, басагамни, ажалһаа тунхарихагүй байһан шни болоо. Хэн ажалда дуратайб, тэрэл хүн һайн хүн болохо» гэжэ дотороо бодоо һэн. Үбһэндэ гараха болоош гэхэдэмни, дурагүйтэжэ, залхуурхадаа болохо гэжэ һанаһан һаналынь мэхэлэгдээ. «Бригадирай басаган юумэ хэжэ үзөөгүй, тулюур гүүлэхэгүй бэзэб. Бүхы шадалаараа оролдохоб» гэжэ Сэсэгма шэбшэнэ. Бишыхан чемодан соогоо юу хээгээ бэлдээд, нүхэр басаган Дулмадаа ошоод ерэхэ гээд гараба. Һөөргөө бусажа ябахадаа, Жаргалтай уулзашаба. Жаргал үрдижэ:

— Ши манай бригадада үбһэндэ гараха болоо гүш? — гэнэ.

— Би шамайе манай бригадада үбһэндэ гараха болоо гэжэ дуулаалби, — гэжэ Сэсэгма хэлээд, хоюулан ташаганаса энеэлдэнэ.

— Сэсэгма, МТМ ошожо, манай бригадада үгтэһэн юумэ харахамнай гү?

— Хараял даа. Энэ барбаадайшни яагааб?

— Тулгардан алдаа. Тиигээд түүхэй загаһаар шабадада һайн гэхэдэнь, энэ шарбаахайгаар шабаад ябанаб. — гэнэ Жаргал.

Сэсэгмагай досоо аргагүй хүхюутэй. Дуу дуулаха, энеэхэ дураниинь хүрэнэ. Тиигээд энээнээ Жаргалда ехэ мэдүүлхэгүй гэжэ оролдоно. Юундэшьеб, иимэ хүхюутэйгөө өөрөөшье мэдэнэгүй.

Жаргалай досоо баһал химорхуу. Хөөрэнэ, хөөрэнэ. Юуншье тухай хөөрэг, хазагүй. Сэсэгмада Жаргалай хөөрөө шагнахань үнэхөөрөөл жаргал. Ямар һайхан нюдэтэй гээшэб, хэды һайханаар миһэрдэг бэ!

Тэдэ хоёр МТМ-дээ хүрэжэ ерэбэ. Совхоздо хэрэглэгдэдэг элдэб олон машинанууд эндэ гуримтайгаар жэрылдэнэ.

— Гансал манай совхозой машинанууд гээшэ гү? — гэнэ Сэсэгма.

— Тиимэ ааб даа. Тээ тэндэ манай бригадын косилка, тармуурнууд бии, — гээд хүбүүн баруун хойшонь заана.

«Жалсанай бригадада ябаха болоһоноо Жаргал үнинэй мэдэнэ юм ха юм. Тиин тэрээнь, харин би манай бригадада ябаха гүш гэжэ мүнөө һураба гээшэбиб» гэжэ Сэсэгма шэбшээд, досоонь аягүй болоод орхино.

Морин косилкануудта, тармуурнуудта ерэбэ. Эгээл саада захынхидань дүтэлжэ:

— Энэ манай бригадые, үсэгэлдэр бидэ Жалсан ахайтай тэмдэглээд, эндэ табяа һэмди. Энэ шинии тармуур. Тармажа үзөө һэн гүш? — гэжэ Жаргал асууна.

— Үгы. Заажа үгыш. Хайшан гээд тармадаг юм?—гэнэ Сэсэгма.

— Эндэ һуугаад, энэ рычаг гэшхэхэш, тиихэдэшни тармуурайшни шүдэнүүд үргэгдөөд, сомоһон үбһэншни баал боложо унаха. Баалаа хаяхадаа жэгдээр, зурылгаад хаяхаш, — гэжэ Жаргал заабаришална. Сэсэгмада эдэ бүгэдэ ехэл бэрхэтэй шэнгеэр һанагдабашье, Жаргал ябалсаха, заажа үгэхэ гэжэ һанахадань, аятай болоно.

Жалсанай бригадынхид үглөөдэрынь косилка, тармуурнуудтаа моридые хүллэжэ, сабшаландаа гараба. Юумэеэ бултыень хүсөөжэ гаратарнь, наран нилээншье тонгойшоһон байгаа. Нарһатын баруун эрьеэр Яндала тээшэ шэглэбэ. Наридхын гүүртэшье хойнонь үлэбэ. Үзэсхэлэн гоё байгаали Сэсэгмагай сэдьхэл халяажа, шүлэгэй мүрнүүд һубарина. Теэд балайшье саарһан дээрэ бэшээд орхихоор бэшэ хэбэртэй. Байгаалиин шэмэг гоёые һайхашаан ябана. Отоглохо газартаа оройхон болоһон хойно хүрэжэ ерэбэ.

— Мүнөө һүни отоггүй хонохо болоболди даа, — гэжэ Жалсан ахай хэлээд:

— Үхибүүд, ябая. Хуурай мүшэр абаад ерэе, — гээд, Сэсэгма Жаргал хоёрые дахуулаад, ой руу ошобо.

Уданшьегүй ехэ түүдэг табигдажа, үбһэшэд сай шанажа ууба. Хээрэ эдеэлхэдэ хэды аятайб, бүхы юумэн ехэл амтатай.

Үглөө үглөөгүүрынь эртэ бодожо, отог барижа түбхинөөд, бултадаа хэхэ-хэхэ ажалдаа гараба.

Цыжип абгай косилкадаа моридоо асаржа хүллөөд, сабшаландаа гараба.

Жалсан бригадирынь бэшэ зоноо дахуулаад, морин косилкын ябажа шадахагүй газарта гар хажуураар сабшахаяа ошобо.

Яндала. Ехэшье гоё газар даа. Ехэ-Ярууна нуур урдашни халбайха. Яндала горхон харьялжа, нэмжээ үргэн сабшалан харагдаха.

Наратай үдэрнүүд байжа, косилкын унагааһан ногоон уданшьегүй тармахаар болоо һэн. Сэсэгма морин тармууртаа һууха болобо.

— Жаргал, мориимни хүллэлсэжэ үгыш даа, — гэсэ.

Тэдэ хоёр Сэсэгмагай тармуурай моринда ошожо, арай гэжэ бариба.

«Жаргал ямар бэрхэ гээшэб даа. Би мориёо гансаараа хайшан гэжэ барижа байха хүнбиб? Жаргалые ходол мориндомни ошолсыш гэхэ бэшэ ха юмбиб» гэжэ Сэсэгма зүрхэ алдана.

— Харыш тэрэ, хүл лорошни гүлзөөргэнэ, — гэнэ Жаргал.

— Алин?

— Тэрэ, тэрэ! Тонгойгоод хара.

Сэсэгмагай тонгойжо харахадань, оройдоо хүлэйнь хажууханаар томонуул улаан гүлзөөргэнэнүүд һанжажа байба.

— Ямараар бээ нюужа ургадаг жэмэс гээшэб! Дээрэһээ оройдоо харагданагүйл, — гэнэ Сэсэгма.

Тэдэнэр гүлзөөргэнэ түүжэ, амтархан эдинэ.

— Зай, ябая. «Удаан ябанат» гэжэ Жалсан ахай сухалдахадаа болохо, — гэнэ Сэсэгма.

Жаргал мориинь хүллэлсэжэ үгөөд, Сэсэгма тармахала гараба. Үдэрэй шанга халуун. Бэшэн булта отогтоо. Сэсэгма отогтоо дүтэшэг тармаба. Яһалал тармажа ябатарнь, мориниинь һонорхоод, дэбхэрээд, тармуурайнь рычагта һүүлээ орёожорхибо. Сэсэгмагай ооголходо, хүн дууланагүй, үдэрэйнгөө забһарта булта зали абажа байна хэбэртэй. Эртэ бодоһон зон зүбшье ааб даа.

Тармууртай мориёо орхижорхёод, отог руугаа гүйшэбэ. Ошоходонь, үнэхөөрөөшье, булта зали абажа байба. Сэсэгма бэшые һэрюулхээ зүрхэлэнгүй, Жаргалые татажа, ерыш даа наашаа гэжэ зангаба. Жаргалай отогһоо гарахадань:

— Ябаял даа түргөөр, моримни дэбхэрээд, һүүлээ шарбаһаар шарбаад, рычагтамни орёожорхибо, — гэжэ мэгдүүгээр дуугарба.

Хоюулаа гүйлдэшэбэ. Ошоходонь мориниинь үшөө байжа байба.

— Юундэ иигэжэ һула орхёод ошоноошиг? Ягаа бэрхэ байжа байба гээшэб. Гүйшоо һаа, энэшни тармуураашье эмдэхэ, өөрөөшье гэмтэхэдээ болохо байгаал, — гэнэ Жаргал.

Тармуурайнь шүдэнүүд табяатай, үргэхэ гэхэдэнь, моринойнь һүүл шангаар, оройдоо задалха аргагүйгөөр орёолдошонхой.

— Сэсэгма, боожоёо шангаар барлад байгаарай. Би хутага абаад ерэхэмни, — гээд, Жаргал отог руугаа гүйшэбэ.

Уданшьегүй хурса хутага асаржа, рычагта орёолдошоһон һүүлыень отолбо. Рычагынь хүдэлдэг боложо, мориниинь оодон һүүлтэй болошобо...

Сэсэгма саашадаа бэрхэ болоо һэн.

Нэгэтэ бригадирынь Жаргал Сэсэгма хоёрые гараар сабшаһан үбһэ тармахыень эльгээбэ. Хатаһан мүрнүүдые тармахада, хангалтай һайхан үнэртэй. Нэгэ-нэгэ мүр абаад, тармаад ошобо.

— Ямар ута мүр гээшэб? Тэг дундань обоолоё,—гэнэ Сэсэгма.

— Би сомоһууб, ши хогыемни тармаад яба, — гэнэ Жаргал.

Тиигэжэ үдэ болотор гараараа сабшаһан үбһэ тармаад, бухаллаба. Бэе бэеһээ гээгдэхэгүй гэжэ оролдоно. Аргагүй хөөрэлдэнэ. Һүүлдэ хүнэй һураа һаа, юун тухай юун гэжэ хөөрэлдэһэнөөшье мэдэхэгүйдөө болохо хэбэртэй. Ехэл олон юумэн тухай тааража хөөрэлдэнэ.

«Жаргал ямар ехые мэдэнэ гээшэб! Ном аргагүй уншадаг ха даа. Хөөрэхэдэнь шагнажал байхаар» гэжэ Сэсэгма шэбшэнэ.

«Сэсэгма ямар бэрхэ басаган гээшэб даа. һайншье зантай» гэжэ Жаргал дотороо бодоно. Тиигэжэ тэдэ хоёр бэе бэеэ һайхашаан, эсэһэнээшье мэдэнгүй, хэды бухал табижархиба.

Үдын хойно һурилэлгэдэ гараба. Бүтидые нюруулда гарагты гэлдэнэ, тэрэ һанаһанһаа хүнгэнөөр аргамжаар дамжан, һүри дээрэ гарашаба. Бадма, Жалсан бригадир, Жаргал гурбан һүри хаяна. Сэсэгма бухал шэрэнэ. Үсөөн зонтой хадань, тэдэнэй бригадада һая Цыренэй Хандые эльгээгээ. Тэрэ мүнөө бухал оруулна.

Бухал шэрэһэн Сэсэгма һүришэдтэ дүтэлжэ, жэрэгэр олон бухалнуудай хажууда ерэжэ, бухалаа зэргэлүүлнэ.

Жаргал Жалсан бригадиртаяа тэн тэрээн үбһэ ехээр асалжа, һүри дээрэ хаяна. Һүриинь үндэр боложол байна. Дүтэ тойрон бухалнууд булта шэрэгдэбэ.

— Бүтид, энэ баруун тээгүүр нюруулал даа, — гээд Жалсан үндэр болоһон һүри дээрэ асалһан үбһөө шэдэнэ.

Жаргалай ехэ хүнүүдээр тэн тэрээн ажаллажа байхыень харахадаа, Сэсэгма омогорхоно.

Үсэгэлдэр Жаргал тэрээндэ «һайнаар даа нүхэсэхэмнай гү» гэжэ хэлээ. Басаган зүбшөөгөө. «Ямар гоё гээшэб. Жаргалтай хөөрэлдэхэдэ, ехэл һонин даа, ямар ехэ юумэ мэдэнэ гээшэб. ном ехэл уншадаг ха даа» гэжэ Сэсэгма дахяад шэбшэнэ «Жаргал» гэжэ һанахадаа юундэшьеб досоонь ёг гээд, хүлгөөд абадаг. Харин үнэн хөөрэлдэхэдөө, эгээл дүтынгөө нүхэр басагантай хөөрэлдэжэ байһан мэтээр хөөрэлдэхэ. Ямар һонин гээшэб! Сэсэгма дэбтэртэй юм. Тэрээн дээрээ үдэр үдэрэйнгөө һонинуудые тэмдэглэдэг бэлэй. Хандын ерэһэнһээ хойшо бүри хүхюутэй болоо. Тэрэ гэмгүй зантай басаган. Гансал нэгэ юумые Сэсэгма ойлгожо ядана. Ханда Сэсэгмагай Жаргалтай нүхэсэхэдэ, юундэшьеб ехэл дурагүй.

«Ханда яана гээшэб? Жаргалые ехэл муу болгожо ядана. Али Жаргалтай нүхэсэһэйб гэжэ һанаад тиигэнэ гү?» гээд Сэсэгма шэбшэнэ.

Хэн мэдэхэб, магад, тиигээшье аалам бы. Теэд Жаргал Хандада Сэсэгмада хандадагтаал адляар нэгэтэшье хандадаггүй. Энээниинь Сэсэгма һайн мэдэнэ.

«Энэшни ехэшье һайн хүбүүн бэшэ, энээнтэй бү нүхэсыш» гэжэ байжа тиигээ һэн. Һайн мууень Хандаһаа үлүүгээр мэдэхэлби. Юундэ тиигэнэ гээшэб» гэжэ Сэсэгма бодоно.

Ехэ отог соогоо унтаринуудаа булта зэргэлүүлээд заһаһан байгаа. Жаргал Сэсэгма хоёрой унтари зэргэлэнхэй.

Нэгэтэ Ханда:

— Жаргал эбэртэшни орохоёо һанана гү? — гэжэ асууба.

— Юу хэлэнэ гээшэбши? Яажа һанаабши? Тиимэ юумэ бү дуугарыш! Жаргал тиигэжэ дуулаа һаа, яахаб? — гэжэ Сэсэгма сухалдаа һэн.

Тэрэ гэһэнһээ хойшо эбэю таһарһан байгаа. Сэсэгма Жаргал хоёр һайханаар нүхэсэгшэ һэн. Нэгэтэ үдэшэ унтаха гэжэ байтараа, Жаргал Сэсэгмагай гар дайражархёод, ухаа алдаа бэлэй. Сэсэгма тэрэниинь һанахадаа, Хандын хэды бүдүүлигээр хэлэһыень үзэн ядадаг.

Үдын хойно үбһэ тармажа байтараа, Сэсэгмагай досоо үбдэжэ, Жалсан бригадирынь тэрэниие дары түргэн больница абаашаха баатай болоо һэн.

Больницада асархадань, тэрэ үдэшэндөө операци хэбэ. Аппендицит байһан байгаа. Аппендицидые хүнгэн операци гэдэг. Тиигээд Сэсэгмада ехэл үбшэнтэй, хүндэ шэнгеэр һанагдаа. Тиигэбэшье операци һайн үнгэрөө.

Үшөөл шадалгүй хэбтэхэдэнь, Жаргал сонхоор шагааба. Сэсэгма баярлаһандаа бархиршан алдаа һэн. Теэд яажа бархирхаб. Жаргалай урдаһаа миһэд гэбэ.

— Хэзээ ерээбши? — гэжэ аалиханаар асууна.

— Мүнөө, — гэнэ Жаргал.

Мүнөө Жаргал Сэсэгмада хэзээ хэзээнэйхиһээ һайханаар, дүтөөр һанагдаба. Жаргалһаа һайхан хүн дэлхэй дээрэ үгы шэнги.

«Жаргал, Жаргал, минии наһанай жаргал» гээд шэбшэхэдэнь шүлэг болоһоншуу.

Тэдэнэр ехэ олон юумэ хөөрэлдэжэшье шадабагүй. Жаргал үбһэндөө һөөргөө бусаа һэн. Теэд хэды һайхан мэдэрэл, түрүүшын нангин мэдэрэл хүбүүнэй сэдьхэлдэ сэсэглээб.

«Сэсэгма, Сэсэгма, сэдьхэлэйм һайхан сэсэг!» гээд хүбүүн шэбшэнэ. Баһал шүлэг болоһоншуу. Тэрэ үедэ залуу хоёрой шүлэгэй һайхан үгэнүүд зорюулагдаһан зон доо дуулдаагүй, имагтал досоо досоонь мэдэрэгдээ һэн.

АЛТАН НАМАРАЙ ТҮРҮҮШЫН ҺАРА

Сентябрь — намарай түрүүшын һара. Энэ һарада манай Байгал шадарай нютагуудта алтан намар эхилжэ, хаа хаанагүй хуһан, шэнэһэн, уляангир болон бусад модоной набшаһан шарладаг, мойһоной набшаһан хүрэбтэр, ногооной үнгэ бүришье һаа, һонирхолтой — хахадынь шара, хахадынь ногоон, сагаан болошодог бээ? Эгээн түрүүлэн алтан намарай ольһон республикын хойто аймагуудта, Саянай уулануудта хүрэжэ ерэнэ. Тиин августын хоёрдохи арбан хоногһоо үндэр хабсагайн ургамалнууд, модонууд аяр шара, хүрин нэмэргээ хэдэрэнхэй байдаг. Эдэнэй удаа горхоной захаархи, хадын үбэртэхи модон, һөөг бургаһан, ногоон шарлажа захалхань.

Август һарын һүүл багһаа хагдаржа эхилһэн ургамалнууд октябрь һара хүрэтэр үргэлжэлдэг гуримтай.

Намарай түрүүшын һара гарабашье, нарата дулаан үдэрнүүд үргэлжэлһөөр байдаг. Һарын түрүүшын, мүн удаадахи арбаад хоногто хаа хаанагүй сэсэг набшанууд надхажа, гоё һайхан үнгэ зүһөөрөө тала дайдыемнай шэмэглэһээр байха. Үдэртөө урин дулаан байбашье һаа, һүниндөө хүйтэнэй заха үзэгдэн, үглөөгүүр тээ хюрүу унаһан байдаг шуу. Һарын һүүлшын арбаад хоногто республика дотор бүрхэжэ, шанга һалхин болодог. Энэл үедэ модоной набшаһан унажа, алтан намарай дүүрэжэ эхилһэн тэмдэг үзүүлдэг байна. Тиигэһээршье байтар хойто аймагууд болон үндэр хада хабсагайн хүйтэн уларил республикын баруун-урда, зүүн-урда, түбэй аймагуудта үзэгдэжэ захална. Хүйтэн ольһоной захалхада, үдэрһөө үдэртэ дулаанай охин бууража, зарим үдэрнүүдтэ 5—10 гардус дулаан болохо. Мүн зарим жэлнүүдтэ сентябрь һарын тэн багаар республикын хойто аймагуудта, урда аймагуудта һүүлшын арбаад хоногто саһан орожо эхилдэг ушар али олон үзэгдэһэн лэ байха.

Байгша оной сентябрь һарада республика доторнай сагай уларил ямар байха хаб гээд, уншагшад һонирхоно.

Һарын туршада дунда зэргээр 6—9 градус дулаан гэхэ гү, али энэнь нормо соогоо байхаар хараалагдана. Һарын түрүүшын арбаад хоногто, мүн сентябриин 22—23-най үдэрнүүдтэ үдэртөө 18—23, бусадтань 13—18, сентябриин 13—15-да 6—11, һарын һүүл багаар—0—5 градус дулаан болохо зэргэтэй. Мүн сентябриин 8—10-най һүни 3—8 градус дулаан байхаар хүлеэгдэнэ. Бусадтань һүниндөө хоёр градус хүйтэнһөө гурбан градус хүрэтэр дулаан, сентябриин 15—18, 28—30-най һүни 5—10 градус хүйтэн болохоор хараалагдана. Һарын туршада бага зэргэ үүлэтэй байха, зарим нютагуудта хура борос, нойтон саһан орохоор багсаагдана. Баруун-хойто зүгһөө секундын 3—7 метрэй хүсэтэйгөөр һалхилха.

Республикын баруун-урда аймагуудта һарын туршада дунда зэргээр 4—5 градус дулаан болохо зэргэтэй. Үдэртөө 14—19, һүниндөө 5, заримдаа нэгэ градус дулааннаа дүрбэн градус хүрэтэр хүйтэрхэ жэшээтэй. Һарын туршада 25—40 миллиметр шииг нойтон орохо гэхэ гү, али энэнь нормо соогоо байха хараатай. Сентябрь һарын түрүүшын, хоёрдохи арбан хоногто, мүн һүүл багаар бага зэргэ шииг нойтон, саһан орохо байна.

Республикын хойто аймагуудта хүйтэн болохоор хараалагдана. Эндэ һарын туршада дунда зэргээр 3—6 градус дулаан байха. Энэнь нормоһоо 1—1,5 градусаар доошоо байха зэргэтэй. Һүниндөө гурбан градус хүйтэнһөө хоер градус хүрэтэр дулаарха. Харин сентябриин 15—23-най үдэрнүүдтэ һүниндөө 7—12, һарын һүүл багаар — 13—18 градус хүрэтэр хүйтэрхэ жэшээтэй. Мүн һарын туршада 25—50 миллиметр шииг нойтон орохоор хүлеэгдэнэ.

Түрүүшын арбан хоногто бүрхэгшэг, зарим нютагуудта хура бороо, һарын һүүлдэ саһан орохо, баруун-хойто зүгһөө секундын 3—7, заримдаа 10—15 метр хүсэтэй һалхин бууха зэргэтэй.

Г. ГОНЧАРОВА,
инженер-агрометеоролог.

„АГИТАТОРАЙ БЛОКНОТ“

КПСС-эй Буряадай обкомой пропаганда, агитациин таһагай һарадаа хоёр удаа хэблэдэг «Агитаторай блокнодой» ээлжээтэ номер буряад хэлэн дээрэ барлагдажа, үргэн олон уншагшадтаа тараагдаба.

Блокнодой түрүүшын хуудаһанда КПСС-эй обкомой пропаганда, агитациин таһагые даагша М. М. Гаськовой «Социалис мүрысөөнэй агуу ехэ хүсэн» гэһэн һонирхолтой статья хэблэгдэбэ.

«КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлэе!» гэһэн ниитэ гаршаг доро түүхын эрдэмэй кандидат И. Суворовой «Парти эрдэм-техникын дэбжэлтэ тухай» гэһэн статья толилогдожо, уншагшадай анхаралда табигдаба.

«Политическэ мэдээсэл хэхэдээ, хөөрэлдөө үнгэргэхэдөө хэрэглэхэ материалнууд» гэһэн бүлэгтэ «Социалис орнуудай аха дүүгэй хани харилсаан» гэһэн статья хэблэгдээ.

Блокнодой һүүлшын [...] һануудта «Эб найрамда[...] ратай хүсэнүүдэй бүхэ[...] конгрессые угтуулан[...] гаршаг доро И. Фили[...] уласхоорондын темэдэ [...] лагдаһан статья толи[...] байна.

ТЕЛЕФОН • ТЕЛЕГРАФ • РАДИО
ХИЛЫН ГААНАҺАА

ДЕЛИ

Коммунистнуудай уряа

ТАСС

Эдеэ хоолдо хэрэглэгдэхэ орооһо далдалагшадтай тэмсэлээ улам шангадхахыень партиин гэшүүдые, олониитын эмхинүүдые, Индиин хүдэлмэришэд, алба хаагшад ба түрүү үзэл бодолтой бүхы олониитые уряалһан шиидхэбэри Индиин Коммунис партиин Национальна Соведэй заседани дээрэ баталагдаа.

УЛААН-БААТАР

Мүрысөөнэй дүн гаргагдаба

ТАСС

Малай үбэлжэлгэ амжалтатайгаар үнгэргэхын түлөө орон доторхи аймагуудай ба сомонуудай (уезднүүдэй) хоорондо дэлгэрһэн социалис мүрысөөнэй дүнгүүдые МНРП-гэй ЦК, МНР-эй Министрнүүдэй Совет, Монголой профсоюзуудай Центральна Совет хаража үзэбэ.

Энэ асуудалаар абаһан тогтоол доторнь иигэжэ тэмдэглэгдэнэ: малай үбэлжэлгэ амжалтатайгаар үнгэргэхэ, тэдэнэй тоо толгойе олошоруулха хэрэгтэ республикын олохон аймагууд ба сомонууд гайхамшаг амжалтануудые туйлаа. Тэдэ түрүү аймагууд ба сомонууд МНРП-гэй ЦК-гай, МНР-эй Министрнүүдэй Соведэй ба Монголой профсоюзуудай Центральна Соведэй дипломуудаар шагнагдаһан, мүнгэн шангуудые, хүдөө ажахын машинануудые абаха болоһон байна.

ТОКИО

Вьетнам арадта туһалха кампани

ТАСС

Японой радиогой ба телевидениин хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюз вьетнам арадтай һаналаа нэгэдэлгын кампани эмхидхээ. Энэ профсоюзай 12 мянган гэшүүд вьетнам арадта туһалха фонддо зорюулан, түс бүридөө часай турша соо хүдэлмэрилбэ. Тиигэжэ олоһон мүнгөөрөө магнитофонуудые, радиогой түхеэрэлгэ, хэрэгсэлнүүдые худалдан абаад, Ханой эльгээгээ.

САНТЬЯГО

Гайхамшаг [...]

ТАСС

Президент Сал[...] Альенде түрүүтэй Чи[...] арадай нэгэдэлэй прав[...] ствын засаг абаһанһаа [...] шо гурбан жэлэй ой [...] тябриин 4-дэ гүйсэ[...] хөөрөө революционно [...] хэлгэнүүдэй эхи табиһа[...] түүхэтэ ойе Чилиин [...] түмэн орёо оршон бай[...] тэмдэглэжэ байна. [...] доторхи хархис этэгэ[...] империалис монополи[...] зүгһөө дэмжэгдэн, [...] ябуулгаа һүүлэй үедэ [...] дэбэргэжэ байнхай. [...] гуримгүй ябадал үү[...] ороноо граждан дайн [...] түлхин оруулха, тиин [...] нэй урбалта хэхэдэ та[...] жатай оршон байдал[...] болгохо һэдэлгэ гар[...]

Чилиин арадтай һаналаа нэгэдэн талархана

БОГОТО. Чилидэхи социально-экономическа шэнэдхэлгэнүүдые ямаршье аргаар һаатуулха һэдэлгэ гаргажа байгаа тэндэхи хархис этэгээдүүдэй аашые Колумбиин түрүү хараа бодолтой, демократическа олониитэ эрид шууд буруушаана.

Колумбиин соёлой ажал ябуулагшад Конгрессэй байшан соо зарлагдаһан митингдэ суглараад, Чилиин арадай правительствые дэмжэһэн мэдүүлгэ баталан абаа. Сальвадор Альендиин правительстватай һанал бодолоо бүри батаар нэгэдэхыень соёлой бүхы хүдэлмэрилэгшэдые уряалба. Колумбиин компартиин ЦК-гай гэшүүн Эрнандо Уртадо Ажалшадай профсоюзна конфедерациин эндэ эмхидхэһэн, Чилиин арадтай һаналаа нэгэдэн талархалгын ехэ митинг дээрэ үгэ хэлээ. Социально-экономическа шэнэдхэлгэнүүдые таһалдуулха һэдэлгэ гаргажа байгаа хархис этэгээдүүдэй хорото түсэбүүдые эрид буруушааба. Ороной ажабайдалда Чилиин хүдэлмэришэн ангиин дүүргэдэг үүргын улам ехэ боложо, ангиин тэмсэлэй гүнзэгыржэ байһые тэмдэглээд, эндэхи ажалшадай зайлашагүй илалта туйлаха ба[...] дань этигэдэгээ элир[...] мэдүүлээ.

САН-ХОСЕ. Коста-Р[...] университедүүдэй сту[...] нэрэй федераци Чи[...] арадтай һаналаа нэгэд[...] кампани эдэбхитэй[...] ябуулжа байна. Ороно[...] дентнэрэй үмэнэһөө түс[...] дерациин тунхаглаһа[...] дүүлгэ дотор иигэжэ [...] дэнэ: граждан дай үү[...] һанаатай хархис этэгэ[...] дэй хорото ябуулга[...] эсэргүүсэн. социально-э[...] мическа таарууу шэнэд[...] нүүдые саашадаа бэел[...] хын түлөө тэмсэжэ ба[...] аха дүү Чилиин арадта[...] шалхы ёһоор һаналаа [...] дэн таларханабди»

СТОКГОЛЬМ. Испа[...] хи граждан дайнда хаб[...] һан швед ветерануудай [...] хи тусхай мэдүүлгэ [...] тунхаглаа. Чилидэхи [...] этэгээдүүдэй хорото [...] нуудые эрид шууд б[...] шаанабди гэжэ тэрэ мэд[...] гэ доторнь хэлэгдэнэ. [...] лиин правительствые, а[...] зониие бүрин дэмжэжэ [...] һанаа элирхэйлээд. [...] орон доторхи демокра[...] сахин хамгаалхын т[...] тэмсэхэ шухала гэжэ [...] хайлан тэмдэглэнэ.

ПАРИЖ

Дурасхаалыень хүндэлнэ

ТАСС

Дэлхэйн хоёрдохи дайнай жэлнүүдтэ гитлеровскэ булимтарагшадтай тулалдаһан тэмсэл соогуур ами наһаяа алдаһан, Франциин эсэргүүсэлтын хүдэлөөнэй сэрэгшэдтэ памятник Плато ли Глиер хотодо (Дээдэ Савойя департамент) хүндэлэл ёһололой оршон байдалда нээгдээ. Байлдаануудай үедэ унаһан 465 партизанай дурасхаал хүндэлэн ёһолхын тула 10 мянга шахуу французууд эндэ сугларба.

Дурасхаалай хүшөөгэй дэргэдэ митинг болоо. Франциин соёлой хэрэгүүдые даадаг министр байһан, Эсэргүүсэлтын хүдэлөөндэ хабаадагша Андре Мальро үгэ хэлэхэдээ, фашис булимтарагшадһаа Эхэ ороноо сүлөөрүүлхын түлөө тэмсэлдэ олон миллион эрэгтэй, эмэгтэй французуудай ехэ үүргэ дүүргэһые онсолон тэмдэглээ.

КОЛОМБО

Шахардуу байдал заһаруулха ябуулга

ТАСС

Инди Пакистан хоёрой хоорондо хэлсээнэй баталагдаһан ушар — Урда Азиин оронуудай, түбхын түрүүндэ Инди, Пакистан ба Бангла дешэй Республикын харилсаае заһаруулхаар шухала ябуулга болоно. Энэ хэлсээн эдэ оронуудтахи зүришэлдөөе эсэслэн заһаруулхаһаа гадна, Азида ба бүхы дэлхэй дээрэ бата бэхи, удаан сагай эб найрамдал хангаха ябадалда туһа хүргэхэ байха, — гэжэ Шри Ланкын компартиин орган, «Атта» газетэ редакционно статья дотороо тэмдэглэнэ. Хоёр талын хэлсээнэй боломжотой үрэ дүнгынь юуб гэхэдэ, бодото байдалые хараада абаха политика илалта туйлаа.

Гэхэ зуура, Индиин ба Пакистанай хоорондын харилсаандахи шахардуу байдал үлээхэ гэжэ оролдодог, энэ нютагтахи оршон байдалые зорюута түгшүүрнэлтэй болгохо һэдэлгэ гаргадаг хүсэнүүд үшөө бии байһаар гэжэ тус газетэ тэмдэглэнэ. Энэ нютагай гүрэнүүд, тэрэ тоодо Шри Ланка, харша ябуулгануудта эрид шанга харюу эмхидхэхэ ёһотой гэжэ «Атта» тусхайлан тэмдэглэнэ.

КАРАКАС

ПЕРУГАЙ ПРЕМЬЕР-МИНИСТРЭЙ МЭДҮҮЛГЭ

ТАСС

Америкын оронуудай хоорондын зэбсэгтэ хүсэнүүд гэдэгые болюулхын түлөө манай орон тэмсэнэ гэжэ Перугай премьер-министр, зэбсэгтэ хүсэнүүдэй ахамад командалагша генерал Эдгардо Меркадо Харрин мэдүүлбэ. Тэдэ хүсэнүүд — американ империализмын зэбсэг болоно. Латинин Америкын оронуудтахи зонхилолтоёо эдэ хүсэнүүдэй туһаламжаар бэхижүүлхэ гэжэ США оролдоно гэбэ.

Перугай премьер-министр Америкын оронуудай зэбсэгтэ хүсэнүүдэй командалагшанарай жэл бүриин 10-дахи зүблөөн дээрэ үгэ хэлэхэдээ сэрэгэй талаар харилсан туһалалсалга тухай 1947 ондо баталагдаһан американ договорые үнэнтэбэшэ гэжэ тоолохыень уряалба.

Дотоодын хэрэгүүдтэ хамаархагүй, нацинуудай өөһэдынгөө байдал өөһэдөө тодорхойлхо эрхэ тухай гол ёһо Америкын оронуудай хоорондын харилсаанай гол ёһо болгон батадхахые Перу дурадхана гэжэ генерал Эдгардо Меркадо Харрин мүн лэ мэдүүлбэ.

ВАШИНГТОН

Израильда зэбсэгүүдые үгэһөө[...]

ТАСС

Америкын Холбоото Штадууд Израилиин зээрхэг түримхэйшүүлдэ сэрэгэй зэбсэгүүдые үгэжэ, тэдэнэй хүсэе нэмээлгэдэнь туһа хүргэһөөр. Тель-Авивта американ сэрэгэй олон самолёдуудые дахинаа үгэхэ тухай шэнэ хэлсээнэй бэлдэгдэжэ дүүрэһэниинь эндэ элитэ болоо. Энэ хэлсээнэй ёһоор, 1974 оной февральһаа 1977 он болотор «Фантом» гэдэг 48 истребитель-бомбардировщигые Израильда үгэхэ юм ха.

Тэрээнһээ гадна, США «Скайхок» гэдэг 36 бомбардировщигые Израильда нэмэжэ үгэхэ болонхой. Энээн тухай нюуса хэлсээн байгша оной июньдэ баталагдаһан байна.

Урда тээнь баталагдаһан хэлсээнүүдэй ёһоор, Холбоото Штадууд хэдэн [...] «Фантом» ба «Скайхо[...] дые» Израильда үгэхэ [...] га абанхай. Тэдэ самолё[...] энэ жэлэй декабрь соо [...] гээгдэжэ дүүрэхэ.

БУЭНОС-АЙРЕС

Парагвайн патриодуудые хамгаалха уряа

ТАСС

Парагвайда политич[...] хэрэгээр хаагдагшадые [...] лөөрүүлхын түлөө Арге[...] нэдэхи хүдэлөөн гене[...] Стресснерэй хархис зас[...] хэрзэгы шэрүүн мүр[...] хэһээлгэдэ эсэргүү бү[...] ниитын буруушаал эмх[...]

Эндэ тунхаглагдаһан [...] дүүлгэ дотор иигэжэ т[...] дэнэ: хэдэн зуун па[...] дууд политическэ шал[...] наар, сүүдэй шиидх[...] гүйгөөр Парагвайн т[...] хяндангуудта хааг[...] байна. Парагвайн ар[...] граждан эрхын түлөө тэм[...] шэ коммунистнууд Ан[...] Майдана, Хулио Рохас, [...] фредо Алькорта болон б[...] олон патриодууд түрм[...] ронгуудта 15 жэлэй т[...] соо тамалагдажа бай[...] Бэеынь элүүртэ. ами [...] һанда ехэ аюултай ба[...] тэндэ зорюута тогтоогдо[...] гэжэ мэдүүлгэ доторнь [...] лэгдэнэ.

Парагвайда политич[...] хэрэгээр хаагдагшадые [...] лөөрүүлхын түлөө хүдэ[...] Парагвайн патриодуу[...] хамгаалан тэмсэхыень [...] гентинын олониитые ур[...] на.

Лесото — Урда Африкын Республикын газар дээрэ оршодог багахан гүрэн. Преториин засагаархид энэ гүрэниие экономическа талаа раа гээгдэнги байлгахын түлөө оролдоно.

Зураг дээрэ: ороной райо нуудай нэгэндэ эхэнэрнүүд ажаллажа байна. АФП—ТАСС-ай фото.

Редактор
Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.

УНШАГШАДАЙ АНХАРАЛДА!

1974 оной бүхы газетэ, журналнуудта захи[...] абалга сентябриин 1-һээ республикын нютаг б[...] хэндэ эхилбэ.

Аймагуудай «Союзпечать» агентствэнүүдтэ, хэ[...] хеэ холбооной бүхы отделенинүүдтэ, предприят[...] ба эмхи зургаануудай, колхоз болон совхозуудай [...] хэблэл тарааха ниитын түлөөлэгшэдтэ захил хэжэ [...] болохо.

«Буряад үнэн» газетын жэлэй сэн—6 түхэриг, [...] һарын—3 түхэриг.

Үндэһэн хэлэн дээрэ гарадаг «Буряад үнэн» газетэ захихаяа бү мартыт!

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда. «Хонидойнгоо тоо олошоруулха» — А. Сластинай статья. Нютагай болон орон доторой мэдээсэлнүүд.

Хоёрдохи хуудаһанда. В. Зимиревэй статья. Партийна ажабайдалай хронико

Гурбадахи хуудаһанда. «Хүдэлмэришэн халаан тухай анхарал» суглаанай тоосоон. Хилын саана.

Дүрбэдэхи хуудаһанда. Нютаг нютагай һонин. Орон доторнай.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

«Орбита» харуулна:

17.00—«Семнадцать мгновений весны»—телевизионно уран һайханай олон серитэй фильм (2-дохи сери). 18.15—**Үнгэтэ телевидени.** Футболоор уласхоорондын уулзалга. 19.00—«Время»—мэдээсэлэй программа. 19.30—**Үнгэтэ телевидени.** Спортивна программа.

Улаан-Удэ харуулна:

20.15 — Телепанорама. 20.35—Л. Б. Бетховен. «Оркестртэй наадаха скрипкын долоодохи соната». 21.00 — Г. Арбузов. «Годы странствий»—телевизионно зүжэг (1-дэхи хэһэг). 22.10—«Хүдөө ажахын һонин» (буряадаар). 22.30—Концерт.

«Орбита» харуулна:

23.05—«Хүн ба хуули». 23.35—Р. Гамзатовай шүлэгүүдээр зохёогдоһон дуунууд. 24.00—«Время»—мэдээсэлэй программа. 00.30—**Үнгэтэ телевидени.** Хоккейгээр СССР-эй кубогай түлөө мүрысөөн. Финал.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

«Орбита» харуулна:

20.15—Э. Золя. «Западня» — фильм-зүжэг.

□«БУРЯАД ҮНЭН»□ 1973 оной сентябриин 6. □ 4-дэхи хуудаһан □ Типография управления по делам издательств, полиграфии и книжной торговли Совета Министров БурАССР □ Н-00548 Заказ № 0[...]